

RAPORT Z WIZYTACJI

(ocena programowa)

dokonanej w dniach 23 – 24 marca 2014 r.
na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* prowadzonym
w ramach obszaru nauk społecznych realizowanych
na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia
o profilu ogólnoakademickim na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym
Uniwersytetu Łódzkiego

przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący: dr hab. Wojciech Downar – członek PKA

członkowie:

- prof. dr hab. Danuta Strahl - członek PKA
- prof. dr hab. Tadeusz Kufel – członek PKA
- prof. dr hab. Marek Michalski-Michalska – ekspert międzynarodowy
- mgr Hanna Chrobak-Marszał – ekspert PKA – ekspert formalno-prawny
- Dawid Podyma – ekspert PKA – przedstawiciel Parlamentu Studenckiego RP

Krótką informacja o wizytacji

Wizytacja na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* odbyła się z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej w ramach harmonogramu prac określonych przez Komisję na rok akademicki 2013/2014. Wizytacja tego kierunku studiów odbyła się po raz pierwszy.

Obecna wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą oceny Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Wizytacja ta została poprzedzona zapoznaniem się Zespołu Oceniającego z raportem samooceny przedłożonym przez Uczelnię. Natomiast raport Zespołu Oceniającego został opracowany na podstawie raportu samooceny, a także dokumentacji przedstawionej w toku wizytacji, hospitacji zajęć dydaktycznych, analizy losowo wybranych prac dyplomowych oraz zaliczeniowych, wizytacji bazy naukowo-dydaktycznej, a także spotkań i rozmów przeprowadzonych z Władzami Uczelni i Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego, pracownikami oraz studentami ocenianego kierunku.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna oceny jakości kształcenia

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji

Kryterium 1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku sformułowana przez jednostkę.

1.1).

Kierunek *międzynarodowe stosunki gospodarcze* jest jednym z 13 kierunków prowadzonych na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Kształcenie na tym kierunku prowadzone jest od roku 2007.

Procedura związana z utworzeniem na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* została wszczęta w roku 2006. Rada Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego przedstawiła wówczas – zgodnie z przepisami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym oraz Statutu Uczelni – wniosek do Senatu Uczelni w sprawie utworzenia kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Uchwałą nr 55 z dnia 6 marca 2006 r. Senat

zwrócił się do Ministra Edukacji i Nauki o wyrażenie zgody na utworzenie na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Decyzją z 25 kwietnia 2007 r. nr DSW-1-06-4002-23/07 Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego nadał Wydziałowi Ekonomiczno-Socjologicznemu Uniwersytetu Łódzkiego uprawnienie do prowadzenia kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Usytuowanie ocenianego kierunku na tym Wydziale było uzasadnione również posiadaniem odpowiedniej kadry naukowo-dydaktycznej.

Dokumenty strategii rozwoju zostały opracowane zarówno na poziomie Uczelni, jak również Wydziału. Strategia i misja Uniwersytetu Łódzkiego zostały zatwierdzone Uchwałą nr 141 z dnia 23 listopada 2009 r. w sprawie przyjęcia strategii rozwoju Uniwersytetu Łódzkiego na lata 2012-2015. Strategia Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego była omawiana na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 22 kwietnia 2013 r. Rada Wydziału przyjęła Strategię Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego UŁ na lata 2013-2016.

Misja Uniwersytetu Łódzkiego tworzy wyrazistą przestrzeń spójności dla koncepcji kształcenia kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Misja Uniwersytetu ogłasza bowiem powinności Uczelni w takich kategoriach jak: wspólnota, otwartość, jedność w różnorodności, innowacyjność dla rozwoju oraz elitarność. W zakresie wspólnoty podkreśla się nawiązanie do dziedzictwa wielokulturowego. Koncepcja kształcenia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* właśnie poprzez swoje założenia programowe, referujące studentom dorobek kulturowy przejawiający się w szeroko rozumianych relacjach międzynarodowych, w tym gospodarczych, realizuje ideę wspólnoty wielokulturowej.

Otwartość w misji Uniwersytetu oznacza orientację na świat i przywiązanie do wartości uniwersalnych, co w przypadku realizacji kształcenia na wizytowanym kierunku jest jego podstawową funkcją. Innowacyjność dla rozwoju oznacza między innymi współpracę międzynarodową co w programie kształcenia kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* stanowi jego fundament. Także elitarność wpisuje się w założenia koncepcyjne kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, gdyż kierunek ten niewątpliwie w swoich efektach kształcenia zakłada kształcenie postaw otwartych na różnorodne kultury i gospodarki, a na studiach drugiego stopnia zakłada, iż absolwenci kierunku będą stanowić elitę ekonomistów znających gospodarkę światową i reguły ekonomiczne właściwe dla tych gospodarek. Kształcenie na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* kładzie nacisk na wielowymiarowy aspekt międzynarodowy funkcjonowania gospodarki globalnej. Koncepcja kształcenia respektuje cele strategiczne Uczelni i Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego, nowoczesnej instytucji naukowo-dydaktycznej działającej w innowacyjnym otoczeniu edukacyjnym, realizującej ambitne programy badawcze prowadzone przez kadrę akademicką oraz studentów i wykazującej troskę o wysoką jakość kształcenia.

Kierunek powołany został jako kierunek unikatowy na mocy decyzji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego na wniosek Senatu Uniwersytetu Łódzkiego. Inicjatywa powołania takiego kierunku wyszła od czterech uczelni: Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu i Szkoły Głównej Handlowej, a w wyniku wspólnych działań uprawnienia do prowadzenia kierunku otrzymały jeszcze trzy uczelnie: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach oraz Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu.

Koncepcja kształcenia kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* zorientowana jest na kandydatów zainteresowanych związaniem swojej ścieżki zawodowej z szeroko pojętym ekonomicznym środowiskiem międzynarodowym w warunkach postępującej globalizacji i internacjonalizacji. Koncepcja programowa kierunku oparta pierwotnie na przyjętych przez grupę uczelni założeniach, została przystosowana do zasad określonych przez Krajowe Ramy Kwalifikacji. Jest to kierunek z oryginalnym programem nauczania, który jest efektem współpracy i wymiany doświadczeń najlepszych polskich uczelni specjalizujących się w tematyce międzynarodowych stosunków gospodarczych. Porównywalność programów nauczania na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* prowadzonym w różnych uczelniach polskich daje

studentom unikalną szansę zmiany ośrodka uniwersyteckiego w ramach pierwszego i drugiego stopnia, bez potrzeby uzupełniania różnic programowych, co sprzyja zwiększaniu mobilności studentów w skali kraju.

Koncepcja kształcenia realizowana na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* odpowiada wyzwaniom dynamicznie zmieniającego się współczesnego rynku pracy, na którym absolwent nie tylko musi posiadać odpowiedni zasób kompetencji umożliwiających mu swobodne poruszanie się w środowisku lokalnym i międzynarodowym, ale także dysponować umiejętnościami niezbędnymi do sprostania zmianom zachodzącym na tym rynku.

Kierunek *międzynarodowe stosunki gospodarcze* profilu ogólnoakademickim należy do obszaru nauk społecznych i ma charakter interdyscyplinarny, gdyż kierunkowe efekty kształcenia związane są z dyscypliną ekonomia, w szczególności zaś z ekonomią międzynarodową i finansami międzynarodowymi oraz z dyscypliną nauki o zarządzaniu. Kierunkowe efekty kształcenia, umiejętności i kompetencje odwołują się nie tylko do wskazanych podstawowych dyscyplin, ale i do innych w ramach nauk prawnych i społecznych, w tym prawa i socjologii. Studia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* prowadzone są na pierwszym i drugim stopniu, na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych.

Kierunkiem *międzynarodowe stosunki gospodarcze* opiekują się dwie jednostki: **Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych** oraz **Katedra Wymiany Międzynarodowej**. Kadra naukowo-dydaktyczna realizująca zajęcia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, z uwagi na dorobek naukowy, jak i doświadczenie eksperckie gwarantuje wysoką jakość i poziom prowadzonych zajęć, co wpisuje się w cele strategiczne Wydziału. Koncepcja kształcenia zachowuje różnorodność poprzez szeroki wachlarz zajęć do wyboru oraz poprzez tematykę seminariów dyplomowych a także oferowanych specjalności: „Przedsiębiorstwo na międzynarodowych rynkach finansowych” i „Biznes na rynku międzynarodowym” oraz „Finanse międzynarodowe”, „Biznes międzynarodowy” i „Handel zagraniczny” – studia pierwszego stopnia oraz modułów specjalnościowych na studiach drugiego stopnia, „Przedsiębiorstwo na rynku międzynarodowym” oraz „Regiony w gospodarce globalnej”.

Elastyczność oferty zorientowana jest na potrzeby rynku pracy, co zapewnia silne oddziaływanie na program studiów poprzez funkcjonującą Radę Konsultacyjną kierunku, jak i Radę Biznesu Wydziału, które w swoim składzie posiadają specjalistów - ludzi praktyki gospodarczej.

1.2).

Koncepcja kształcenia kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* powstała w wyniku głębokich dyskusji i porozumienia programowego czołowych polskich uczelni. W dyskusji tej brali udział uczeni specjalizujący się w problematyce stosunków międzynarodowych. Przy dostosowywaniu koncepcji kształcenia do wymogów KRK w jej tworzeniu brała udział Rada Konsultacyjna (w skład której wchodzi przedstawiciele (dyrektorzy) wybranych instytutów Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego, przedstawiciele biznesu, studenci oraz pozostali członkowie wskazywani przez dyrektorów instytutów) oraz Komisja ds. Jakości Kształcenia, a następnie Rada Wydziału. Zatem wszyscy interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni tj. kadra akademicka, studenci oraz przedstawiciele rynku pracy byli zaangażowani w powstawanie koncepcji kształcenia.

Szczególną **grupę interesariuszy wewnętrznych** i zewnętrznych **tworzy środowisko wszystkich siedmiu uczelni**, które inicjowały kierunek i na których ten kierunek jest prowadzony. Współpraca tych Uczelni, nie tylko nie ustała z chwilą powołania kierunku, ale się rozwinęła i przyjęła cykliczne ramy. Jej wyrazem są konsultacje dotyczące treści programowych kierunku i stosowanych metod dydaktycznych, które mają miejsce podczas konferencji dydaktycznych organizowanych, co najmniej raz w roku przez jeden z ośrodków akademickich (w bieżącym roku akademickim konferencja taka jest planowana na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego), a także różnorodne inicjatywy zmierzające do pogłębienia współpracy naukowej i udoskonalenia procesu dydaktycznego. Wśród nich można wymienić inicjatywy

powołania Konsorcjum Naukowego „Międzynarodowe rynki finansowe” oraz przygotowanie konkursu na najlepszą pracę magisterską z zakresu międzynarodowych stosunków gospodarczych.

Studenci mają możliwość aktywnego uczestnictwa w budowie koncepcji kształcenia. Opinie studentów nt. oferty dydaktycznej kierunku prezentowane są podczas posiedzeń Rady Konsultacyjnej ocenianego kierunku (co dokumentują protokoły posiedzeń Rady), w których uczestniczy przedstawiciel studentów, a także podczas posiedzeń Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia, opiniującej programy nauczania, w której także zasiada przedstawiciel studentów oraz Rady Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego. Grupę **interesariuszy zewnętrznych** tworzą pracodawcy, których przedstawiciele skupieni w Radzie Biznesu także uczestniczą w procesie przygotowywania programów kształcenia. Przedstawiciele pracodawców wyrażali opinie dotyczące kompetencji, postaw i umiejętności absolwenta studiów ekonomicznych wskazując na kluczowe z ich punktu widzenia kompetencje, co znajduje wyraz w notatkach ze spotkań Rady. Przedstawiciel pracodawców wchodzi ponadto w skład Rady Konsultacyjnej kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* i opiniuje przygotowane propozycje z punktu widzenia praktyki życia gospodarczego i oczekiwań pracodawców względem absolwentów kierunku. Wydział współpracuje również z wieloma firmami i instytucjami, które oferują studentom staże i praktyki. Do tej grupy interesariuszy należą m. in.: Avallon Fundusz Inwestycyjny, BRE Bank, NBP. W ich opinii (Zespół otrzymał do wglądu te opinie) absolwenci kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, szczególnie specjalizujący się w finansach międzynarodowych, są bardzo dobrze przygotowani do podjęcia pracy w instytucjach funkcjonujących na rynkach finansowych, w tym rynkach międzynarodowych. Do grupy tej należy zaliczyć także przedsiębiorstwa produkcyjno-usługowe z regionu łódzkiego, które równie chętnie zatrudniają absolwentów kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* o specjalności biznesowej, a także oferują im staże i praktyki. Wśród nich można wymienić: Infosys, Atlas, Ernst&Young, Bosch, Philips, DHL, Fujitsu, Maersk, UPS, South Western Business Process Services, Fujitsu, Dell, Gillette, Merloni i Indesit oraz PGE.

Spoleczność akademicka kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* współpracuje też z władzami samorządowymi i państwowymi na poziomie regionalnym. Są to: Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego i Urząd Miast Łodzi. Należy dodać, że część kadry dydaktycznej kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* funkcjonuje w środowisku biznesowym, łącząc działalność naukową i dydaktyczną z pracą ekspercką poza uczelnią. Osoby te wnoszą dodatkowe spojrzenie do koncepcji kształcenia, ponieważ specyfika ich usytuowania zawodowego powoduje, że są w stanie formułować opinie dotyczące kompetencji i postaw absolwentów oczekiwanych przez przyszłych pracodawców – co zostało potwierdzone podczas spotkania Zespołu Oceniającego z kadrą kierunku.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego: wyróżniająca

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1.1) Koncepcja kształcenia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* jest zgodna z misją Uniwersytetu, strategią Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego i jest zorientowana na potrzeby rynku pracy, jak i na uniwersyteckie wartości preferujące uniwersalizm, otwartość i innowacyjność.

1.2) W budowaniu koncepcji kształcenia uczestniczyli przedstawiciele czołowych polskich uczelni, kadra akademicka kierunku i Wydziału, studenci oraz przedstawiciele praktyki gospodarczej skupieni w Radzie Konsultacyjnej kierunku oraz Radzie Biznesu Wydziału.

Kryterium 2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

2.1)

Efekty kształcenia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* określone zostały przez dwie uchwały. Uchwałą Nr 520 z dnia 14 maja 2012 r. Senat zatwierdził efekty kształcenia dla kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* dla studiów pierwszego stopnia, zaś Uchwałą Nr 521 z dnia 14 maja 2012 r. dla tego kierunku studiów na poziomie drugiego stopnia. Rada Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego na posiedzeniu w dniu 19 marca 2012 r. zatwierdziła plany studiów i programy kształcenia na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia na kierunku studiów *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, zgodnych z Krajowymi Ramami Kwalifikacji, obowiązujące od roku akademickiego 2012/2013.

W czasie wizytacji przedstawiono protokoły z posiedzeń Senatu oraz Rad Wydziałów, podczas których były zatwierdzone dokumenty, o których mowa powyżej. Efekty zarówno kierunkowe, jak i przedmiotowe uwzględniają nabywaną przez studenta wiedzę, umiejętności oraz kompetencje społeczne. W programie kształcenia opracowana jest hierarchia efektów kształcenia (kierunkowe oraz przedmiotowe). Koncepcja kształcenia nie zakłada sformułowania efektów dla modułów, rozumianych jako grupy przedmiotów, chociaż takie moduły są wyodrębnione w planie studiów.

Zależności pomiędzy efektami kierunkowymi i obszarowymi są dobrze zidentyfikowane i zachowana jest zasada, że efekt kierunkowy jest uszczegółowieniem efektu (efektów) obszarowych, z których został wyodrębniony. Efekty na pierwszym i drugim stopniu mają na ogół podobne brzmienie co do treści merytorycznych, ale są prawidłowo zróżnicowane pod względem stopnia trudności i zakresu jaki obejmuje dana tematyka. Na studiach drugiego stopnia od studenta wymaga się bardziej zaawansowanej, pogłębionej wiedzy, a ponadto wymaga się umiejętności m.in. w zakresie formułowania własnych opinii, umiejętności weryfikowania postawionych hipotez, rozumienie mechanizmów zachodzących zjawisk, itp.

Efekty kierunkowe są określone zgodnie z opisem efektów kształcenia dla profilu ogólnoakademickiego w obszarze kształcenia w zakresie nauk społecznych (Załącznik nr 2 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego).

Przyjęta przez Wydział koncepcja kształcenia ma pełne odzwierciedlenia w sformułowanych efektach kierunkowych. Student w toku studiów nabywa wiedzę i umiejętności związane z międzynarodowym środowiskiem ekonomicznym uwzględniając aspekt globalizacji i internacjonalizacji. Zagadnienia te są traktowane zarówno w skali makro, jak i mikroekonomicznej. W szczególności zgodność z koncepcją potwierdzają efekty dotyczące m.in., zagadnienia funkcjonowania współczesnej gospodarki światowej (06MS-1A-U_03, 06MS-2A-W05), zawierania i realizacji międzynarodowych transakcji handlowych (np. 06MS-1A-W_16, 06MS-1A-U_12) oraz funkcjonowania podmiotów gospodarczych na rynku międzynarodowym (np. efekty 06MS-1A-W_06, 06MS-1A-W_08).

Interdyscyplinarny charakter kierunku ma swoje odzwierciedlenie w opisie efektów kształcenia dla kierunku. W opisie tym dominują elementy nawiązujące do ekonomii, ale również do innych dyscyplin, w tym nauko zarządzaniu. Biorąc pod uwagę, że koncepcja kształcenia jest wyprofilowana również na zagadnienia finansów, w szczególności międzynarodowych, można zauważyć zbyt mały nacisk położony na elementy finansowe w opisie efektów kształcenia.

Niejednoznaczne jest przypisanie efektów kierunku do dyscyplin naukowych. W Raporcie samooceny określona została dyscyplina ekonomia, natomiast z dokumentu „Program kształcenia dla kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*” wynika, że tych dyscyplin jest więcej (m.in. nauki o zarządzaniu, prawo). Opis efektów kształcenia oraz wyprofilowanie kierunku (specjalności oraz ich treści programowe) wskazywałyby, iż uzasadnionym byłoby przypisanie efektów kierunku do ekonomii jako dyscypliny wiodącej, ale również dyscypliny nauk o zarządzaniu oraz finansów.

Efekty kształcenia dla ocenianego kierunku sformułowane są na dwóch poziomach: kierunku oraz poszczególnych przedmiotów. Dla studiów pierwszego stopnia sformułowanych zostało łącznie 40 efektów kierunkowych (W-17, U-16 oraz KS-7), dla pierwszego stopnia oraz 34 efekty (W-13, U-14 oraz K-7) dla studiów drugiego stopnia.

W opisie efektów studiów pierwszego stopnia wykorzystano wszystkie efekty obszarowe, natomiast na studiach drugiego stopnia nie został wykorzystany jeden efekt obszarowy (S2A_W10 „zna i rozumie podstawowe pojęcia i zasady z zakresu ochrony własności przemysłowej i prawa autorskiego oraz konieczność zarządzania zasobami własności intelektualne”). Jest to rozwiązanie nie budzące zastrzeżeń z punktu widzenia formalnego, ale rozważenia wymaga czy rzeczywiście ten obszar zagadnień powinien być wyłączony z opisu kierunku. Ewentualnym rozwiązaniem jest również włączenie zagadnień prawa autorskiego do efektu 06MS-2A_W09 poprzez przypisanie go do ww. efektu obszarowego.

Efekty przedmiotowe zostały określone w kartach przedmiotów na ogół dosyć szczegółowo. W przypadku niektórych przedmiotów (np. „Matematyka”, „Finanse międzynarodowe”) wyodrębniono nawet kilkanaście efektów kształcenia, z uwzględnieniem ich struktury. Każdy z efektów przedmiotowych (lub grupa efektów przedmiotowych) jest w karcie opisu przedmiotu odniesiony do efektów kierunkowych. Wskazanie tej zależności, ma swoje odzwierciedlenie w relacjach pokazanych w tablicy odniesień efektów przedmiotowych do kierunkowych. Odniesienia efektów przedmiotowych i kierunkowych są logiczne i uzasadnione merytorycznie. Na podstawie powyższego można stwierdzić, że efekty kierunkowe oraz przedmiotowe tworzą powiązaną, spójną całość.

Sylabusy dla studentów trzeciego roku zostały sporządzone według tego samego wzoru (w systemie USOS), jak dla studentów pierwszego i drugiego roku. W sylabusach tych opisane są efekty kształcenia dla poszczególnych przedmiotów.

Wydział dla programu kształcenia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, zarówno dla pierwszego, jak i drugiego stopnia opracował matrycę efektów kształcenia, która pokazuje powiązania efektów kierunkowych z poszczególnymi modułami planu studiów. Przyjęta struktura planu studiów przewiduje jego podział na moduły, które stanowią pogrupowanie przedmiotów według ich merytorycznego podobieństwa. Plan studiów obejmuje od 13 modułów na studiach drugiego stopnia do 27 na studiach pierwszego stopnia. Taki sposób pokazania relacji powoduje, że w przypadku niektórych przedmiotów nie można określić, jakie efekty kierunkowe dany przedmiot realizuje (ponieważ w sporadycznych przypadkach nie ma określonego odniesienia do efektów kierunkowych w sylabusie, np. dla przedmiotu „Międzynarodowe transakcje gospodarcze”). W przypadku, gdy nie ma sformułowanych osobnych efektów dla modułów (a ze względu na ich dużą liczbę oraz fakt, że niektóre moduły składają się z jednego przedmiotu jest to uzasadnione) powinno być w każdym przypadku określone odniesienie efektów przedmiotowych do kierunkowych w sylabusie.

Oprócz ww. pojedynczych przypadków powiązania między efektami kierunkowymi, a przedmiotami wchodzącymi w skład modułu są logiczne i na ich podstawie można stwierdzić, że osiągając dany efekt przedmiotowy student realizuje efekt kierunkowy ujęty w matrycy. Każdy z efektów kierunkowych jest na ogół realizowany przez kilka modułów, a w ich ramach przez jeden lub kilka przedmiotów.

Program studiów przewiduje praktyki zawodowe dla studentów pierwszego stopnia w wymiarze 4 tygodni. Dla praktyki zawodowej został opracowany opis modułu, analogicznie jak dla pozostałych przedmiotów. W opisie modułu jest określony cel praktyki oraz efekty z uwzględnieniem ich struktury. Efekty modułu odnoszą się głównie do zagadnień ekonomicznych funkcjonowania przedsiębiorstwa, są określone bardzo konkretnie i są realne do osiągnięcia w większości organizacji.

Opis założonych efektów kształcenia dla kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* jest dostępny w Biuletynie Informacji Publicznej. Zakres informacji umieszczanej przez Uczelnię w BIP jest bardzo obszerny. W BIP udostępnione są m.in. treści uchwał Senatu wraz z załącznikami, również te dotyczące kierunkowych efektów kształcenia na ocenianym kierunku. Efekty kształcenia są publikowane w ogólnodostępnej (bez zalogowania) części systemu USOS Web. Dotyczy to zarówno efektów kierunkowych, jak również efektów przedmiotowych opisanych w sylabusach. Ponadto efekty kształcenia są dostępne dla studentów w dziekanacie. Studenci zainteresowani tym tematem nie mają problemów z dotarciem do tych dokumentów.

2.2).

Analiza efektów kształcenia, zarówno na poziomie kierunku, jak przedmiotów pozwala stwierdzić, że efekty są sformułowane prawidłowo. Zachowana jest właściwa proporcja pomiędzy stopniem ogólności danego efektu, a możliwością jego konkretnej weryfikacji.

Opis kierunkowych efektów kształcenia jest zrozumiały i komunikatywny, nie budzący wątpliwości co do możliwości ich sprawdzenia. Sposób sformułowania efektów kształcenia został również wysoko oceniony podczas spotkania ze studentami. Studenci uważają, że efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały, przez co możliwa jest weryfikacja tego czy i w jakim stopniu zostały osiągnięte.

2.3)

System weryfikacji efektów kierunkowych i przedmiotowych pozwala na sprawdzenie wszystkich kategorii efektów. W opisie przedmiotu znajduje się część „Sposoby i kryteria oceniania”. Część ta wypełniana jest na ogół z dużą starannością i szczegółowością. W tej części zawarta jest informacja o sposobach weryfikacji kierunkowych efektów kształcenia, z powiązaniem metody weryfikacji (np. kolokwium, prezentacja, egzamin, sprawdzian praktyczny, wykonanie zadań domowych, projekt własny studenta).

Sposoby weryfikacji są w wielu przypadkach zindywidualizowane i dostosowane do specyfiki przedmiotu (np. dla przedmiotu „Zamówienia publiczne” określono, że elementem zaliczenia przedmiotu jest przygotowanie dokumentu w postępowaniu o udzielenie zamówienia (np. SIWZ), a dla przedmiotu „Analiza rynków międzynarodowych” analiza wybranego rynku towarowego na świecie, itd.).

Przyjęty system weryfikacji efektów kształcenia należy ocenić wysoko. W oparciu o opisane w sylabusie metody i zasady weryfikacji efektów przedmiotowych można stwierdzić, że każdy efekt jest możliwy do zweryfikowania, dla wszystkich przedmiotów w toku studiów, również dla modułu praktyk zawodowych.

Dla zapewnienia osiągnięcia efektów przedmiotowych na Wydziale prowadzone są analizy semestralnych wyników osiąganych przez studentów. W tym celu opracowane są, oprócz sylabusu, dodatkowe metryczki weryfikacji efektów kształcenia dla poszczególnych przedmiotów. Ich analiza pozwala stwierdzić, że umożliwiają one zebranie informacji opisowej o stopniu realizacji danego efektu.

W zakresie przechowywania efektów kształcenia w Uniwersytecie Łódzkim obowiązują zapisy „Instrukcji kancelaryjnej i archiwalnej”, stanowiącej załącznik nr 1 do Zarządzenia Rektora nr 76 z dnia 25 maja 2011 r. określającej zasady postępowania, mające zapewnić sprawne i szybkie wykonywane czynności kancelaryjnych. Instrukcja ta określa zasady przechowywania i postępowania z aktami w toku bieżącej pracy w komórkach organizacyjnych. Po upływie okresu przechowywania, tj. 2 lat, akta przekazywane są do archiwum uczelnianego na podstawie spisu zdawczo-odbiorczego, sporządzonego zgodnie z oznaczeniem przewidzianym w instrukcji oraz zgodnie z określonymi w niej symbolami. Rada Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uchwałą podjętą na posiedzeniu w dniu 16 grudnia 2013 r. zatwierdziła okres przechowywania przez prowadzących zajęcia dydaktyczne dokumentacji potwierdzającej wyniki prac egzaminacyjnych i zaliczeniowych wynoszący jeden rok.

W celu oceny stosowanych metod weryfikacji efektów kształcenia Zespół Oceniający przeanalizował wybrane prace egzaminacyjne i zaliczeniowe. Na podstawie ich przeglądu można stwierdzić, że na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* istnieje możliwość weryfikowania efektów kształcenia, przy wykorzystaniu stosowanych metod zaliczeń i egzaminów.

Przeanalizowano różne formy prac przejściowych, w tym egzaminacyjne, zaliczeniowe z ćwiczeń i konwersatoriów. Bardzo dobrą praktyką w zakresie archiwizacji prac przejściowych jest dołączenie do pracy metryczki weryfikacji efektów kształcenia, w której przytoczono efekty przedmiotowe, zasady oceniania, punktację, rozkład ocen oraz wnioski. W jednym przypadku, przy dużej liczbie ocen niedostatecznych warto byłoby w metryczce zawrzeć komentarz do zaistniałej

sytuacji. Stopień trudności prac nie budzi żadnych zastrzeżeń, jest dostosowany do specyfiki danego przedmiotu oraz założonych wymagań określonych w sylabusie. Analizowane prace świadczą o pełnej możliwości weryfikacji efektów przedmiotowych, na tym etapie procesu kształcenia.

Sposób weryfikacji założonych efektów kształcenia z punktu widzenia wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych został przeanalizowany również na etapie procesu dyplomowania. Narzędziem systemu kształcenia potwierdzającym osiągnięcie założonych efektów jest analiza procesu dyplomowania oraz tematyki prac licencjackich i magisterskich.

Na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* przeanalizowano łącznie 84 prace licencjackie oraz 68 prac magisterskich. W pojedynczych przypadkach zdarzają się prace, które nie podejmują tematyki w aspekcie międzynarodowym, tym samym nie są w pełni zgodne ze specyfiką i efektami ocenianego kierunku. Jako przykłady takich prac można wymienić:

- „Działania marketingowe w gastronomii na przykładzie restauracji „Jak pragnę wina” – praca licencjacka,
- „Promocja usług ubezpieczeniowych na przykładzie PZU S.A.” – praca magisterska,
- „Analiza finansowa przedsiębiorstwa Wawel S.A.”- praca magisterska.

Jednak można stwierdzić, że są to przypadki pojedyncze, nie wpływające w istotny sposób na ogólną ocenę tematyki prac dyplomowych.

Ogólne zasady dyplomowania (warunki i tryb złożenia pracy dyplomowej oraz tryb przeprowadzania egzaminu dyplomowego) określone są w Regulaminie studiów (Rozdziały IX i X). Regulamin studiów reguluje wszystkie główne zagadnienia związane z przeprowadzeniem egzaminu dyplomowego, m.in. tryb powoływania i skład komisji egzaminu dyplomowego, warunki dopuszczenia do egzaminu dyplomowego, zasady oceniania na egzaminie dyplomowym, itp. Zapisy Regulaminu Studiów dotyczące procesu dyplomowania uszczegółowione są w dokumentach wydziałowych. Rada Wydziału na posiedzeniu w dniu 23.06.2008 r. przyjęła „Zasady przygotowania prac dyplomowych na WES UŁ”. Zasady te w sposób szczegółowy określają zarówno wymagania dotyczące pracy licencjackiej oraz magisterskiej, jak również wymogi edytorskie. Ponadto obowiązują „Zasady organizacji egzaminu dyplomowego na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym UŁ”. Istniejące na Wydziale regulacje są w pełni wystarczające jako wsparcie w pisaniu i utrzymaniu jakości prac dyplomowych.

Wszystkie z analizowanych prac spełniają przyjęte na Wydziale kryteria. Prace mają zróżnicowany poziom. Kilka wylosowanych prac można określić jako bardzo dobre, znacznie przekraczające postawione wymagania. Zdarzają się prace słabsze, które są na ogół niżej ocenione przez recenzenta. Natomiast zdarza się, iż opinie promotorów są zawyżone. Recenzje prac są na ogół na standardowym poziomie, zdarzają się recenzje bardzo wnikliwe i podkreślające walory i wady prac, ale też są recenzje opisowe, nie uzasadniające wystawionej oceny.

Obsada seminariów dyplomowych nie budzi zastrzeżeń. Na pierwszym stopniu, zgodnie z przyjętymi przez Wydział zasadami, seminaria są prowadzone przez 7 doktorów. Wśród prowadzących nie ma samodzielnych pracowników nauki. Na studiach drugiego stopnia w bieżącym semestrze seminarium prowadzi 5 osób, z czego 3 osoby to samodzielni pracownicy nauki. Oferta seminariów na pierwszym i drugim stopniu jest bogata i odpowiadająca tematyce kierunku i specjalności. Taką obsadę oraz ofertę tematyczną seminarium licencjackiego i magisterskiego należy uznać za właściwą.

Na egzaminie licencjackim student otrzymuje dwa pytania, jedno związane z kierunkiem studiów, drugie z tematyką pracy. Natomiast na egzaminie magisterskim student odpowiada na trzy pytania: teoretyczne, związane z kierunkiem studiów oraz z tematyką pracy. Wykaz zagadnień na egzamin dyplomowy jest udostępniany wcześniej studentom i znajduje się na stronie internetowej Wydziału. Pytania na egzamin dyplomowy są opracowane prawidłowo. Obejmują stosunkowo szeroki zakres zagadnień ekonomicznych. Na wysoką ocenę zasługuje fakt, iż razem z udostępnianymi zagadnieniami na egzamin dyplomowy (15 zagadnień na egzamin licencjacki

oraz 25 na magisterski) przytoczone są efekty kierunkowe, które są realizowane poprzez przygotowanie treści wymienionych zagadnień.

W składzie komisji egzaminu dyplomowego reprezentowani są samodzielni pracownicy naukowcy. Jednak w wielu przypadkach nie jest zachowana zasada (dla studiów magisterskich określona w Regulaminie studiów - §49), że jeżeli pracę magisterską student przygotował pod kierunkiem nauczyciela akademickiego posiadającego stopień naukowy doktora, do sporządzenia recenzji należy wyznaczyć nauczyciela akademickiego posiadającego tytuł naukowy lub stopień naukowy doktora habilitowanego. Powinien zostać zwiększony udział samodzielnych pracowników nauki w zakresie opiniowania prac. Dotyczy to szczególnie prac licencjackich. Spośród przeanalizowanych prac licencjackich sporadycznie zdarzają się przypadki udziału profesorów (jako recenzenci lub promotorzy).

Formuła stosowana przy obliczaniu średniej oceny na dyplomie w znaczącym stopniu odzwierciedla pracę studenta w całym toku studiów i zakłada, że na ocenę końcową na dyplomie składa się 60% średniej ze studiów, 20% z oceny pracy dyplomowej oraz 20% z egzaminu dyplomowego.

Wysoko należy ocenić również kroki podejmowane przez Wydział mające na celu weryfikację samodzielności napisanej pracy dyplomowej. W r.a. 2012/2013 na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* w systemie plagiat sprawdzonych zostało 49% wszystkich prac, z czego 63% prac licencjackich oraz 31% prac magisterskich.

Proces dyplomowania stosowany na Wydziale, odnosząc się do tematyki prac dyplomowych, zasad przeprowadzania egzaminu dyplomowego, obsady seminarium oraz przyjętych procedur antyplagiatowych należy ocenić wysoko. Przyjęte procedury dyplomowania zapewniają utrzymanie założonego poziomu merytorycznego prac, tym samym przyczyniając się do realizacji kierunkowych efektów kształcenia.

Prawidłowość pomiaru efektów kształcenia dokonana została m.in. poprzez analizę wystawianych ocen. Na studiach pierwszego stopnia na koniec r.a. 2012/2013 średnia ocen na dyplomie była stosunkowo wysoka i wyniosła 4,23. Na dyplomie dominują oceny dobre plus oraz dobre (łącznie 75,0%). Wysoka jest średnia ocen z egzaminu dyplomowego i wynosi 4,4. Oceny bardzo dobre stanowią 40,5% wszystkich ocen. Oceny dostateczne i dostateczne plus stanowią odpowiednio 9,5% oraz 7,1% wszystkich ocen.

Struktura ocen z sesji egzaminacyjnej dla kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* w sesji zimowej r.a. 2013/2014 kształtowała się następująco: oceny bardzo dobre – 15,5%, dobre plus 10,6%, dobre – 18,7%, dostateczne plus - 12,0%, dostateczne – 25,1% oraz niedostateczne – 18,1%. Taka struktura ocen nie budzi zastrzeżeń i świadczy o rzetelnej ocenie efektów kształcenia z poszczególnych przedmiotów. Na studiach drugiego stopnia na koniec r.a. 2012/2013 średnia ocen na dyplomie była bardzo wysoka i wyniosła 4,51. Na dyplomie dominują oceny dobre plus (41,8%), bardzo dobre (32,8%) oraz dobre (20,9%). W pojedynczych przypadkach występują oceny dostateczne plus, a oceny dostateczne nie występują.

Bardzo wysoka jest średnia ocen z egzaminu dyplomowego, która wynosi 4,66. Najwięcej jest ocen bardzo dobrych (69,1%) oraz dobrych plus (11,8%). Struktura ocen z sesji egzaminacyjnej dla kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* w sesji zimowej r.a. 2013/2014 kształtowała się następująco: oceny bardzo dobre – 22,6%, dobre plus 14,7%, dobre – 17,9%, dostateczne plus - 12,7%, dostateczne – 18,3% oraz niedostateczne – 13,8%. Taka struktura ocen nie budzi zastrzeżeń i świadczy o rzetelnej ocenie efektów kształcenia. Analiza ocen z sesji pokazuje, że utrzymane są w tym zakresie standardy jakościowe, nie dopuszczające do obniżenia poziomu egzaminów.

Podstawowa informacja w zakresie standaryzacji wymagań zawarta jest w kartach przedmiotów. Informacja taka znajduje się w części "Sposoby i kryteria oceniania". W tej części opisu przedmiotu zawarta jest informacja o formie zaliczenia oraz różnych rodzajach aktywności studenta, które brane są pod uwagę w końcowej ocenie z danego przedmiotu. W przypadku części przedmiotów określone są również szczegółowe zasady oceniania, m.in. określające procentowy udział poszczególnych form zaliczenia w ocenie końcowej, udział aktywności na zajęciach w ocenie

końcowej, jak również określone są zasady stosowane przy zaliczaniu przedmiotu, np. limity nieobecności, postępowanie w przypadku poprawek, itp. (np. dla przedmiotów „Wsparcie unijne dla przedsiębiorstw”, „Zamówienia publiczne”, „Gospodarka światowa”, „Analiza rynków międzynarodowych”).

Ponadto ogólne informacje dotyczące standaryzacji wymagań zawarte są w Regulaminie Studiów (m.in. w zakresie skali ocen, sposobów obliczania średniej ze studiów, itp.). Zapisy w zakresie standaryzacji wymagań i oceniania zapewniają obiektywność oceny.

Odsiew studentów na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* po semestrze zimowym r.a. 2013/2014 na pierwszym stopniu wyniósł średnio 5,5% dla wszystkich lat. Skreślenia studentów dotyczą, w przeważającej liczbie, pierwszego roku (14,9%). Na drugim roku skreślono jedną osobę, na trzecim nie odnotowano skreśleń. Przyczynami odsiewu była przede wszystkim rezygnacja, a w kilku przypadkach niepodjęcie studiów. Na studiach drugiego stopnia po semestrze zimowym r.a. 2013/2014 skreślono 9,2% studentów (6 osób zrezygnowało oraz 3 nie podjęły studiów). Również w ocenie studentów skala odsiewu jest niewielka. Czasami studenci decydują się na rezygnację ze studiów z uwagi na fakt, że w trakcie studiowania przekonują się, że ten kierunek „nie jest dla nich”.

Informacje na temat systemu weryfikacji efektów kształcenia zawarte są w kartach opisów przedmiotów. Karty opisów przedmiotów są powszechnie dostępne, m.in. w bibliotece oraz w wersji elektronicznej w systemie USOS.

Uczelnia posiada bardzo dobrze rozbudowane techniczne możliwości korzystania z kształcenia na odległość. Uczelnia dysponuje dwoma systemami kształcenia na odległość: jeden oparty na oprogramowaniu Dokeos oraz alternatywnie stosowana platforma Moodle. Zakres stosowania e-learningu na ocenianym kierunku jest niewielki, a platforma pełni rolę wspomagającą proces kształcenia. Jest ona przede wszystkim wykorzystywana do usprawnienia komunikacji ze studentami, m.in. poprzez udostępnianie w postaci elektronicznej materiałów pomocniczych do zajęć, przeprowadzanie testów i ich ocena, uczestnictwo w forach dyskusyjnych oraz do przekazywania informacji. Na tej platformie przygotowane są dwa przedmioty: „Szkolenie biblioteczne” oraz „Szkolenie BHP”.

2.4)

Uczelnia ma sformalizowane zasady określające monitorowanie karier absolwentów. Rektor UŁ wydał Zarządzenie nr 73 z dnia 15.05.2012 r., które reguluje zasady monitorowania karier zawodowych absolwentów. Do zarządzenia dołączony jest wzór ankiety kierowanej do absolwentów. Jako etap wprowadzający do badania losów absolwentów można traktować edycję badań pt. „Opinie studentów ostatnich lat studiów na temat jakości kształcenia i organizacji studiów na Uniwersytecie Łódzkim oraz nabytych kompetencji w procesie kształcenia”, przeprowadzonych w 2012 r. Zawarte w raporcie z badań opinie w znacznej mierze są pozytywne. Badania te oraz działania przewidziane w ww. Zarządzeniu Rektora, stanowią podstawę do badania losów zawodowych absolwentów i do oceny dostosowania kierunku studiów do potrzeb rynku pracy.

Monitorowaniem losów zawodowych absolwentów zajmuje się Akademickie Biuro Karier Zawodowych. Badania losów absolwentów dokonywane są wieloetapowo. Pierwszym etapem było przeprowadzenie badań na temat jakości kształcenia wśród studentów ostatnich lat studiów. Badanie to zostało przeprowadzone w 2012 r. Zasadniczym etapem badań jest realizacja projektu badawczego „Monitorowanie karier zawodowych absolwentów Uniwersytetu Łódzkiego”. Raport z tego etapu badań ukazał się w 2013 roku. Przedstawia on informacje na temat kształtowania się i przebiegu karier zawodowych absolwentów UŁ w ciągu roku od momentu ukończenia studiów.

Obecny stopień zaawansowania oraz kierunek prac nad monitorowaniem losów absolwentów należy uznać za właściwy. Uczelnia w tym zakresie sformalizowała konkretne zasady oraz wprowadza rozwiązania mające na celu powiązanie opinii studentów ostatnich lat oraz absolwentów z ofertą kształcenia.

Dokumentacja toku studiów związana z potwierdzeniem uzyskania przez studenta zakładanych efektów kształcenia i kwalifikacji, tj. protokoły egzaminacyjne, dyplomy, suplementy oraz karty okresowych osiągnięć studenta prowadzona jest prawidłowo.

Wskazane byłyby jedynie uzupełnienie w suplementach:

- w pkt. II – Informacje o dyplomie – ust. 4 i 5 – Nazwa i status uczelni wydającej dyplom – informacji na jakiej podstawie obecnie funkcjonuje Uczelnia oraz w przypadku suplementów wydawanych dla absolwentów studiów drugiego stopnia uzupełnienie statusu Uczelni o słowo „akademicka”,
- w pkt. III – Informacje o poziomie wykształcenia – w ust. 1 Poziom posiadanego wykształcenia – uzupełnienie wpisu „studia pierwszego stopnia” oraz „studia drugiego stopnia” - zgodnie z ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym (art. 2 ust. pkt. 5) oraz
- w ust. 3 Warunki przyjęcia na studia – w przypadku studiów drugiego stopnia wskazane byłyby uzupełnienie wpisu o „posiadanie dyplomu ukończenia studiów pierwszego stopnia” (art. 2 ust. pkt. 8).

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych

Analiza prac etapowych wskazuje, że pozwalają one na pełną weryfikację przedmiotowych efektów kształcenia. Prace są dobrze opisywane, zaznaczana jest liczba punktów oraz podkreślane są błędy. Niektóre prace są archiwizowane razem z metryczką, która zawiera informację o stopniu realizacji efektów przedmiotowych.

Analizowane prace dyplomowe reprezentują na ogół poziom dobry i bardzo dobry. W pracach przestrzegane są określone wymogi merytoryczne i edycyjne. Prace są zgodne z tematyką ocenianego kierunku. W ocenie prac można zauważyć, że oceny recenzentów są na ogół pisane w sposób standardowy, odpowiadający wymogom stawianym recenzjom tego typu prac. Postawione oceny, szczególnie bardzo dobre, często wymagają nieco większego uzasadnienia, wskazując na silne i słabe strony pracy.

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

2.1)Efekty kształcenia opracowane przez Wydział są prawidłowo wyodrębnione z obszaru nauk społecznych. Ze względu na występowanie w efektach kształcenia oraz w treściach programowych zagadnień zarządzania i finansów, należałoby rozważyć przypisanie kierunkowych efektów kształcenia dodatkowo do dyscyplin nauk o zarządzaniu oraz finansów. Efekty stanowią spójny opis kierunku, zarówno na studiach pierwszego, jak i drugiego stopnia. Efekty przedmiotowe i kierunkowe są powiązane w sposób logiczny i merytoryczny.

2.2)Efekty kierunkowe oraz przedmiotowe są sformułowane w sposób prawidłowy. Studenci informowani są o treściach przedmiotów na początku kursów. Sylabusy są udostępnione studentom w dziekanacie. Z opinii studentów wynika, iż efekty kształcenia sformułowane są w sposób dla nich zrozumiały oraz są sprawdzalne.

2.3)System weryfikacji efektów kierunkowych i przedmiotowych pozwala na sprawdzenie wszystkich kategorii efektów oraz stosowany jest na wszystkich etapach procesu kształcenia. Wszystkie informacje na temat efektów kształcenia dostępne są w dziekanacie oraz na stronach internetowych Uczelni.

2.4)Stopień zaawansowania oraz kierunek prac nad monitorowaniem losów absolwentów należy uznać za właściwy. Uczelnia przeprowadziła już pierwsze badania losów zawodowych

absolwentów, również w ramach projektu badawczego, Uczelnia w tym zakresie sformalizowała konkretne zasady oraz wprowadza rozwiązania mające na celu powiązanie opinii absolwentów z ofertą kształcenia.

Kryterium 3. Program studiów umożliwi osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

3.1)

Plany studiów i programy kształcenia były przedmiotem obrad Rady Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego, w których uczestniczyli studenci. Wszystkie zmiany w planach studiów i programach kształcenia wynikające ze zmian w przepisach prawa (np. dostosowanie planów i programów do obowiązujących standardów kształcenia, utworzenie nowych specjalności), a także doskonalenia procesu kształcenia do zmieniających się potrzeb wewnętrznych, odbywają się zgodnie z przyjętą na Wydziałach procedurą, tj. przez Radę Wydziału. W posiedzeniach organów kolegialnych uczestniczyli studenci.

Na kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze studiach pierwszego stopnia oferowanych jest kilka ścieżek kształcenia. Student może wybrać w toku studiów dwie specjalności „Przedsiębiorstwo na międzynarodowych rynkach finansowych”, „Biznes na rynku międzynarodowym”. Ponadto student może wybrać ścieżkę kształcenia ze specjalnością od pierwszego roku (specjalności „Finanse międzynarodowe”, „Biznes międzynarodowy” oraz „Handel zagraniczny”). Na studiach drugiego stopnia nie ma przewidzianych specjalności dla studentów studiujących obecnie na pierwszym roku. Studenci drugiego roku mieli możliwość wyboru dwóch specjalności: „Przedsiębiorstwo na rynku międzynarodowym” oraz „Regiony w gospodarce globalnej”.

Program studiów, zarówno dla studiów pierwszego, jak i drugiego stopnia, zawiera elementy nauk społecznych, z wyraźną dominacją zagadnień ekonomii, ale również występują treści z zakresu nauk o zarządzaniu oraz finansów, szczególnie w kontekście międzynarodowym. Programowe wyprofilowanie poszczególnych specjalności jest zgodne z ich nazwami oraz jest adekwatne do założonych efektów kształcenia. Przyjęte rozwiązania w zakresie konstrukcji programu studiów na pierwszym i drugim stopniu oraz biorąc pod uwagę zawartość merytoryczną toku studiów pozwalają stwierdzić, że program studiów zapewnia realizację zakładanych efektów kształcenia zarówno na poziomie poszczególnych przedmiotów, jak również całego kierunku.

Program kształcenia dla studentów trzeciego roku studiów licencjackich prowadzony jest w oparciu o ogólne warunki określone w standardzie (kierunek jest unikatowy, wobec czego nie było załącznika do rozporządzenia, który określałby minimalne treści programowe dla kierunku). Program studiów dla studentów, którzy rozpoczęli kształcenie w r.a. 2011/2012 jest niemal identyczny jak obecnie. Niewielkie modyfikacje dotyczyły tylko pojedynczych przedmiotów. Natomiast spełnione są ogólne warunki jakim musi odpowiadać program studiów wynikające z Rozporządzeni MNiSW z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełnić uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki. Program studiów dla trzeciego roku obejmuje 1.815 h (na studiach niestacjonarnych 1.100 h). Program studiów umożliwia wybór specjalności, tym samym student ma możliwość wyboru ponad 30% treści kształcenia. Program studiów przewiduje zajęcia z języków obcych, zajęcia z wychowania fizycznego oraz zajęcia z ochrony własności intelektualnej.

Na pierwszym stopniu na kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze kształcenie trwa 6 semestrów i obejmuje łącznie 1.800 h. Na drugim stopniu kształcenia trwa 4 semestry, z łączną liczbą godzin 795. Taki wymiar godzin jest w zupełności wystarczający do osiągnięcia założonych dla kierunku efektów kształcenia. Tematyka poszczególnych przedmiotów opisana jest w kartach przedmiotów w części „Treści kształcenia”. Treści te określone są syntetycznie, ale w sposób wyczerpujący.

W toku studiów przewidzianych jest kilka form zajęć, tj.: wykłady, ćwiczenia audytoryjne, ćwiczenia laboratoryjne, konwersatoria, laboratoria informatyczne, seminaria i lektoraty. Na pierwszym stopniu w toku studiów wykłady stanowią 37,5% łącznej liczby godzin zajęć, ćwiczenia audytoryjne 17,5%, konwersatoria 5,9%, ćwiczenia laboratoryjne i laboratoria komputerowe łącznie stanowią 0,8%, seminaria 3,3%, lektoraty 15,3% oraz zajęcia specjalnościowe 20,0%. W ramach zajęć specjalnościowych formy prowadzenia zajęć są zróżnicowane. W części specjalnościowej można zauważyć, że Wydział kładzie duży nacisk na aktywne formy zajęć, z udziałem zajęć w laboratoriach nawet do 20% łącznej liczby godzin zajęć specjalnościowych.

Podkreślenia wymaga prowadzenie zajęć na specjalności „Finanse międzynarodowe” z wykorzystaniem serwisu Thomson Reuters. W toku studiów studenci mają możliwość (na przedmiocie „Akademia Thomson Reuters”) poszukiwania danych w serwisie oraz dokonywania na tych danych różnorodnych specjalistycznych analiz. Uczestnictwo w zajęciach Akademia Thomson Reuters pomaga w zdobyciu Certyfikatu Thomson Reuters honorowanego przez międzynarodowe instytucje finansowe.

Na drugim stopniu w toku studiów wykłady stanowią 35,9% łącznej liczby godzin zajęć, ćwiczenia audytoryjne 20,7%, konwersatoria 17,0%, laboratoria stanowią 7,6%, seminaria 11,3% oraz lektoraty 7,5%. Taka struktura zajęć zapewnia dobrą realizację efektów kształcenia. Formy kształcenia są dobrze dobrane do specyfiki i treści przedmiotów.

Stosowane metody dydaktyczne są opisane w sylabusie w części „Metody dydaktyczne”. W procesie kształcenia stosowanych jest wiele metod m.in. wykład konwencjonalny, wykład konwersatoryjny, metoda projektowa, dyskusja, praca w grupach, prezentacja referatów, itp. Na ogół metody są dobrze dobrane do specyfiki przedmiotu. Metody dydaktyczne są w niektórych przypadkach bardzo zindywidualizowane (np. dla przedmiotu „Zamówienia publiczne” określono, że podstawą zaliczenia przedmiotu jest przygotowanie dokumentu w postępowaniu o udzielenie zamówienia (np. SIWZ), a dla przedmiotu „Analiza rynków międzynarodowych” analizę wybranego rynku towarowego na świecie, itd.).

Studenci zaliczają przedmioty w formie kolokwium pisemnych, projektów, egzaminów pisemnych oraz egzaminów ustnych. W opinii studentów wybrana forma (poszczególnych przedmiotów) weryfikacji wiedzy jest odpowiednia i umożliwia najlepszy z możliwych sposobów sprawdzenia nabytej przez nich wiedzy i umiejętności.

Podsumowując można stwierdzić, że dobór treści kształcenia, formy prowadzenia zajęć oraz stosowane metody dydaktyczne, określone są w sposób umożliwiający osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia dla kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Możliwość realizacji efektów kształcenia potwierdzili również studenci. Po przytoczeniu na spotkaniu ze studentami kilku przykładowych efektów przedmiotowych zaczerpniętych z sylabusów studenci wyrazili opinię, że uczestnictwo w zajęciach umożliwia im osiągnięcie tychże efektów.

Stosowana punktacja ECTS w toku studiów nie budzi istotnych zastrzeżeń. Na Wydziale obowiązuje uchwała z dnia 28 maja 2012 r. w sprawie zatwierdzenia zasad przyznawania punktów ECTS na WES UŁ od roku akademickiego 2012 / 2013. Łączna liczba punktów ECTS dla ocenianego kierunku jaką student uzyskuje w toku studiów stacjonarnych pierwszego stopnia, wynosi 181, natomiast studiów drugiego stopnia wynosi 120. Student w toku studiów pierwszego stopnia wybiera łącznie przedmioty za 86 punktów ECTS, co stanowi 47,5% ogólnej liczby punktów ECTS, jaką student zdobywa w toku studiów. W zakres przedmiotów wybieralnych zaliczane są m.in. przedmioty specjalnościowe, bloki przedmiotów do wyboru, seminarium, języki obce oraz translatorium w języku obcym.

W toku studiów drugiego stopnia student wybiera przedmioty, za które otrzymuje 39 punktów ECTS. Są to m.in.: seminarium wraz z przygotowaniem pracy magisterskiej, języki obce, blok przedmiotów do wyboru oraz translatorium w języku obcym. Łącznie za te przedmioty student otrzymuje 32,2% ogólnej liczby punktów w toku studiów.

Na studiach pierwszego stopnia łączna liczba punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów Wydział

określił na 167 punktów. Liczba ta jest zawyżona, ponieważ taka liczba punktów oznaczałaby co najmniej 4.175 godzin kontaktowych. Ogółem student otrzymuje w toku studiów 181 punktów, które uwzględniają również nakład pracy własnej studenta, co jest uwzględnione w przypadku poszczególnych przedmiotów, ale nie ma to odzwierciedlenia w sumarycznej liczbie punktów. Wydział określił prawidłowo łączną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach o charakterze praktycznym - wynosi ona 42 punkty ECTS, co jest wartością realną do rzeczywistego osiągnięcia biorąc pod uwagę strukturę form zajęć oraz stosowane metody dydaktyczne. Prawidłowo jest również określona liczba punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z zakresu nauk podstawowych (95 pkt. ECTS). Liczba punktów ECTS za zajęcia oferowane w formie zajęć ogólnouczelnianych wynosi 26 punktów ECTS. Są to przede wszystkim zajęcia z języków obcych oraz wykłady do wyboru w językach obcych. Za zajęcia z wychowania fizycznego przypisany jest 1 punkt ECTS. Liczba punktów jaką student otrzymuje za poszczególne przedmioty jest ustalona prawidłowo i odpowiada ich wymiarowi godzinowemu oraz trudności danego przedmiotu. Rozkład punktów ECTS pomiędzy semestrami jest równomierny (nie mniej niż 30 punktów w semestrze). Liczba punktów ECTS na studiach niestacjonarnych ww. zakresie jest ustalana analogicznie i nie budzi istotnych zastrzeżeń. Na studiach niestacjonarnych brak jest zajęć z wychowania fizycznego, co powoduje różnicę jednego punktu w programie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych.

Na studiach drugiego stopnia łączna liczba punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów Wydział określił na 101 punktów. Sposób określenia tej liczby punktów jest analogiczny jak na studiach pierwszego stopnia. Liczba punktów jest stosunkowo wysoka (odpowiadająca 2,525 godzinom kontaktowym w toku studiów, co jest mało realne).

Wydział określił prawidłowo łączną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach o charakterze praktycznym - wynosi ona 60 punktów ECTS. Prawidłowo jest również określona liczba punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z zakresu nauk podstawowych (82 pkt. ECTS). Liczba punktów ECTS za zajęcia oferowane w formie zajęć ogólnouczelnianych wynosi 1 punkt ECTS. Za zajęcia z wychowania fizycznego przypisany jest jeden punkt ECTS. Liczba punktów ECTS na studiach niestacjonarnych w ww. zakresie jest ustalana analogicznie jak na studiach stacjonarnych. Jednak zastrzeżenia w tym zakresie budzi brak zajęć z wychowania fizycznego. Ponadto liczba punktów ECTS za zajęcia ogólnouczelniane wynosi 0. W tym zakresie należałoby wykorzystać potencjał jaki posiada Uczelnia w zakresie możliwości zorganizowania zajęć ogólnouczelnianych, które poszerzą i pogłębią wiedzę studenta.

Zarówno na studiach pierwszego, jak i drugiego stopnia liczba punktów jaką student otrzymuje za poszczególne przedmioty jest ustalona prawidłowo i odpowiada ich wymiarowi godzinowemu oraz względnej trudności danego przedmiotu. Rozkład punktów ECTS pomiędzy semestrami jest równomierny (nie mniej niż 30 punktów w semestrze). Struktura nakładu pracy studenta dla poszczególnych przedmiotów w ich opisie jest określona na ogół prawidłowo. W przypadku opisu kilku przedmiotów nie ma podanej struktury nakładu pracy studenta (np. przedmioty „Budżet i polityka fiskalna UE”, „Etykieta biznesmena”, dla których określona jest tylko ogólna liczba punktów za przedmiot, bez określenia, nawet szacunkowo, struktury nakładu pracy studenta, z uwzględnieniem m.in. pracy własnej studenta).

Obecnie Wydział pracuje nad określeniem szczegółowej struktury punktów ECTS za zajęcia z poszczególnych przedmiotów w postaci kalkulatora punktów ECTS. Zasady kalkulatora punktów opierają się na klasyfikacji rodzajów zajęć (wykład, ćwiczenia, laboratoria), na przypisaniu im struktury nakładu pracy (uczestnictwo w zajęciach, praca na bieżąco oraz przygotowanie do zaliczenia) oraz nadanie wag poszczególnym elementom struktury czasu w zależności od rodzaju zajęć.

Studenci obecni na spotkaniu z Zespołem Oceniającym wyrażali pozytywne opinie na temat nakładu pracy i ilości czasu niezbędnego do osiągnięcia danego efektu kształcenia. Generalnie byli zdania, że zapisany w kartach nakład pracy własnej wystarcza do zaliczenia danego przedmiotu.

W oparciu o analizę systemu ECTS można stwierdzić, że są spełnione warunki określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia w części dotyczącej określania łącznej liczby punktów ECTS oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia zajęć zaliczonych przez studenta. Również dla studentów trzeciego roku, spełnione są warunki określone w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (w zakresie minimalnej liczby punktów ECTS w toku studiów oraz liczby punktów semestrze i w roku akademickim).

Kolejność realizacji poszczególnych grup przedmiotów jest zachowana zarówno na studiach pierwszego, jak i drugiego stopnia. Przedmioty podstawowe i kierunkowe są realizowane głównie w pierwszych trzech semestrach. Przedmioty specjalnościowe na studiach pierwszego stopnia rozpoczynają się od czwartego semestru. Rozkład godzinowy przedmiotów w poszczególnych semestrach i latach jest wyrównany.

W programie studiów kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* pierwszego stopnia przewidziane są praktyki zawodowe. Praktyki zawodowe trwają 4 tygodnie. Praktyki realizowane są po czwartym semestrze (w okresie wakacyjnym). Ogólne zasady odbywania praktyk zawodowych określone są w Zarządzeniu nr 116 Rektora UŁ z dnia 14.05.2013 r. w sprawie organizacji studenckich praktyk zawodowych na UŁ. Również na poziomie wydziału określone są zasady odbywania i kontroli praktyk w dokumencie „Regulamin studenckich praktyk zawodowych dla studentów stacjonarnych i niestacjonarnych I stopnia na Wydziale Ekonomiczno – Socjologicznym UŁ”. Efekty i cele praktyki zostały opisane w karcie przedmiotu.

Praktyki zawodowe organizowane są przede wszystkim w przedsiębiorstwach prywatnych, instytucjach publicznych i rządziej w instytucjach sektora pozarządowego. W instytucjach tych istnieje pełna możliwość zrealizowania programu praktyk przewidzianego w opisie modułu. Około 90% praktyk odbywa się w oparciu o porozumienie pomiędzy Uczelnią a przedsiębiorstwem. Pozostała część praktyk odbywa się na podstawie zaliczenia programu praktyki odbytej w formie pracy zawodowej lub prowadzonej działalności gospodarczej. Analiza miejsc odbywania praktyk pozwala stwierdzić, że we wszystkich przypadkach istniała możliwość zrealizowania celów i efektów praktyki. Podsumowując można stwierdzić, że efekty sformułowane dla modułów (przedmiotów oraz praktyki zawodowej) są dobrze powiązane z efektami ogólnymi (kierunkowymi) i umożliwiają ich realizację.

Zasady kontroli praktyk określone są w ww. dokumentach. Bardzo dobrym rozwiązaniem przyjętym w zakresie kontroli osiąganie efektów praktyki jest wypełniany przez pracodawcę arkusz weryfikacji efektów kształcenia uzyskanych w wyniku odbytej praktyki. W arkuszu tym przygotowanym w bardzo prostej i przejrzystej formie, ocenia kilkanaście kryteriów, które związane są z nabytą przez studenta na praktyce wiedzą, umiejętnościami i kompetencjami społecznymi. Na podstawie wypełnionego arkusza opiekun kierunkowy zalicza odbycie praktyki i potwierdza zrealizowanie efektów kształcenia. Ponadto do zadań opiekuna kierunkowego należy również ocena prawidłowości odbytych praktyk, także pod kątem ich zgodności założonymi efektami kształcenia.

System praktyk realizowany przez Wydział należy ocenić pozytywnie, zapewnia on osiągnięcie założonych dla tego modułu efektów kształcenia oraz przyczynia się do osiągnięcia efektów kształcenia dla ocenianego kierunku, jak również zapewnia zdobycie przez studenta umiejętności praktycznych.

Łącznie na Wydziale na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* studiuje 591 studentów (stan na 30.11.2013 r.), w tym na pierwszym stopniu 403 studentów, a na drugim stopniu 188. Studia niestacjonarne występują tylko na pierwszym stopniu na trzecim roku (7 studentów).

Liczebność grup wykładowych nie przekracza 93 osób (dane dla studentów rozpoczynających semestr letni 2013/2014). Ćwiczenia audytoryjne odbywają się w grupach liczących do 34 osób (na pierwszym stopniu). W pojedynczych przypadkach grupy ćwiczeniowe przekraczają 30 osób. Najczęściej liczebność grup ćwiczeniowych i konwersatoryjnych wynosi

około 20 osób. Grupy laboratoryjne liczą po kilkanaście osób, za wyjątkiem jednej 21-osobowej. Stosunkowo duże grupy są na lektoratach na trzecim roku studiów licencjackich (po 31 studentów). Grupy seminaryjne liczą na ogół od 5 do 14 osób. Można stwierdzić, że liczebność grup jest bardzo dobrze ustalona i nie stanowi przeszkody w realizacji efektów kształcenia.

Zajęcia na studiach stacjonarnych odbywają się od poniedziałku do piątku w blokach po 1,5 godziny plus pięciominutowa przerwa. Niektóre z zajęć odbywają się do godziny 18:20. Na studiach niestacjonarnych zajęcia odbywają się również w blokach po 1,5 godzin. Na studiach niestacjonarnych zajęcia z tego samego przedmiotu są często planowane w dwóch kolejnych blokach, co można uznać za sytuację prawidłową. Sporadycznie zdarzają się trzy bloki wykładów pod rząd (np. „Transport i logistyka” od godz. 13:30 – 18:30). Organizacja zajęć, biorąc pod uwagę liczebność grup oraz harmonogram zajęć, z powyższymi zastrzeżeniami, zapewnia realizację efektów kształcenia przewidzianych dla modułu dyplomowego.

W opinii studentów organizacja procesu kształcenia na ocenianym kierunku jest zorientowana na studenta, co wspomaga osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. Informacje dotyczące planu dostępne są do wiadomości studentów na stronie internetowej, a także na tablicach umieszczonych w korytarzu budynku, w którym znajdują się zajęcia dydaktyczne. Zajęcia prowadzone są w sposób ciekawy, a sami studenci chętnie podejmują dialog oraz spotykają się z prowadzącymi zarówno podczas konsultacji, jak i poza wyznaczonymi godzinami, omawiając interesujące ich treści.

Wydział oferuje możliwość indywidualizacji procesu kształcenia w ramach ocenianego kierunku. W ramach ocenianego kierunku studiów dopuszcza się możliwość zastosowania indywidualnej organizacji studiów, która może dotyczyć studentów: samodzielnie wychowujących dzieci, niepełnosprawnych, dotkniętych przewlekłą chorobą, uniemożliwiającą systematyczne uczestnictwo w zajęciach, opiekujących się obłożnie chorym członkiem najbliższej rodziny, którym nie może opiekować się inna osoba, studiujących na drugim kierunku lub w innych uzasadnionych przypadkach.

Indywidualizacja procesu kształcenia polega na realizowaniu obowiązującego planu studiów z uwzględnieniem ewentualnego zwolnienia z uczestnictwa w niektórych zajęciach a także indywidualnych sposobach oraz terminach zaliczeń i egzaminów. O indywidualną organizację studiów może ubiegać się student, który zaliczył pierwszy semestr studiów.

Studenci korzystają z możliwości indywidualnej organizacji studiów. Dotyczy to głównie ostatnich lat studiów, na których średnio kilku studentów ma przyznany IOS. Dodatkowo dla studentów szczególnie uzdolnionych Uczelnia wprowadziła indywidualny plan studiów i program nauczania, który polega na zmianie niektórych pozycji obowiązkowego planu studiów pod kierunkiem i kontrolą opiekuna, a także zamianie przedmiotów występujących w planie studiów na inne. Prawo ubiegania się o zezwolenie na studia według indywidualnego planu studiów przysługuje studentowi, który za okres dotychczasowych studiów uzyskał średnią ocen nie niższą niż 4,0. Studia według indywidualnego planu studiów mogą być podejmowane od czwartego semestru.

Student uczestniczący w pracach badawczych prowadzonych na UŁ może na ich podstawie uzyskać zaliczenie niektórych zajęć z przedmiotu, z którym tematycznie związana jest dana praca. Decyzje w tej sprawie podejmuje Dziekan na podstawie opinii prowadzącego dany przedmiot oraz kierownika prac badawczych, w których uczestniczył student (por. Regulamin studiów na UŁ).

Wydział nie posiada osobnej oferty kształcenia dla studentów niepełnosprawnych, ale studenci niepełnosprawni mogą skorzystać z dosyć często stosowanej na Wydziale indywidualizacji procesu kształcenia.

3.2)

Ocena programu kształcenia kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* pierwszego i drugiego stopnia, a w szczególności takie jego elementy jak efekty kształcenia, treści programowe, formy zajęć i metody dydaktyczne, pozwala stwierdzić, że stanowi on spójną całość, tym samym umożliwia osiągnięcie celów i efektów kształcenia, tak jak zostało to założone przez

Wydział dla tego kierunku. Cele realizacji poszczególnych przedmiotów określone w karcie opisu modułu są zgodne z efektami kierunku, a treści programowe i metody dydaktyczne sformułowane dla poszczególnych przedmiotów odpowiadają celom i założeniom określonym dla wizytowanego kierunku.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

3.1) Treści kształcenia, formy prowadzenia zajęć oraz stosowane metody dydaktyczne, określone są w sposób umożliwiający osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia dla ocenianego kierunku. Stosowane metody dydaktyczne umożliwiają skuteczne przekazanie treści kształcenia. Zdaniem studentów realizowany program kształcenia umożliwia studentom osiągnięcie każdego z zakładanych celów i efektów kształcenia.

3.2) Poszczególne elementy programu kształcenia, takie jak efekty kształcenia, treści programowe, formy zajęć i metody dydaktyczne tworzą spójną całość i tym samym umożliwiają osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia dla ocenianego kierunku.

Kryterium 4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zagwarantowania realizacji celów edukacyjnych programu studiów

4.1)

Zajęcia dydaktyczne na studiach pierwszego stopnia prowadzi 54 pracowników, w tym: 10 profesorów i doktorów habilitowanych, 31 doktorów i 13 magistrów. Wśród profesorów i doktorów habilitowanych wszyscy reprezentują nauki ekonomiczne (10 osób). Wśród doktorów większość (30 osób) stanowią posiadający stopnie naukowe w obszarze nauk społecznych, głównie w dziedzinie nauk ekonomicznych (24 osób) w zakresie ekonomii. Czterech adiunktów reprezentuje dyscyplinę socjologia, dwóch prawo, tylko jeden reprezentuje obszar nauk ścisłych w dziedzinie nauk matematycznych w dyscyplinie matematyka. Pracownicy ze stopniem magistra to głównie filolodzy oraz reprezentanci nauk ekonomicznych.

Zajęcia dydaktyczne na studiach drugiego stopnia prowadzi:

- 5 profesorów i doktorów habilitowanych, w czego wszyscy reprezentują obszar nauk społecznych oraz
- 14 doktorów, z których 12 posiada dyplom doktora nauk ekonomicznych, 1 nauk prawnych i 1 socjologii.

Liczba wyżej wymienionych pracowników naukowo-dydaktycznych, dla których Uczelnia stanowi podstawowe lub dodatkowe miejsce pracy i struktura ich kwalifikacji umożliwiają osiągnięcie założonych, przypisanych do obszaru nauk społecznych celów i efektów kształcenia na ocenianym kierunku. Wśród prowadzących zajęcia dominują bowiem pracownicy posiadający tytuły i stopnie naukowe w obszarze nauk społecznych w dziedzinie nauk ekonomicznych.

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicy realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe.

Cz. I. minimum kadrowe. Cz. II. pozostali nauczyciele akademicy.

4.2)

Teczki osobowe zawierają dokumenty pozwalające na ocenę, czy nauczyciel akademicki spełnia wymagania do zaliczenia do minimum kadrowego na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, tj. czy posiada odpowiednie kwalifikacje naukowe (stopnie i tytuły naukowe oraz dorobek lub posiada doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią, związane z umiejętnościami

wskazanymi w opisie efektów kształcenia dla ocenianego kierunku studiów – zgodnie z wymaganiami określonymi w § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia Dz. U. z 2014 r., poz. 131), w jakim wymiarze realizują pensum dydaktyczne, a także czy złożył nie później niż do dnia 30 czerwca roku poprzedzającego rok akademicki oświadczenie o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego na studiach pierwszego i drugiego stopnia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* w Uniwersytecie Łódzkim na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym, zgodnie z wymaganiami określonymi w art. 112a ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r., poz. 572, z późn. zm.). Na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym wszystkie oświadczenia zostały podpisane w terminie zgodnym z wymaganiami określonymi w przepisach ustawy, tj. w dniu 20 czerwca 2013 r.

Zgodnie z informacjami zawartymi w tych oświadczeniach wszystkie wskazane do minimum kadrowego osoby stanowią minimum kadrowe nie więcej niż dwukrotnie, są zatrudnione w Uczelni na podstawie mianowania lub umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, nie krócej niż od początku semestru studiów, Uczelnia stanowi dla nich podstawowe miejsce pracy, a więc zgodnie z wymaganiami określonymi w § 13 ust. 1 i 2 wymienionego wyżej rozporządzenia.

Analiza tej dokumentacji pozwala na stwierdzenie, iż wymagania określone w § 15 ust. 1 rozporządzenia wymienionego powyżej są spełnione, bowiem do minimum kadrowego na ocenianym kierunku studiów Uczelnia wskazała 19 osób, z tego 6 samodzielnych nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy lub stopień naukowy doktora habilitowanego, oraz 13 osób ze stopniem naukowym doktora.

W teczkach osobowych znajduje się również dokumentacja związana z realizacją zwyczajowych procedur dotyczących prowadzonej w Uczelni polityki kadrowej.

Wszystkie wyżej wymienione osoby przeprowadzają osobiście na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, co najmniej 30 godzin zajęć dydaktycznych (samodzielni nauczyciele akademicy) oraz co najmniej 60 godzin (doktorzy), co spełnia wymagania określone w § 13 ust. 3 wymienionego wyżej rozporządzenia.

Warunek minimum kadrowego dla studiów I i II stopnia dla profilu ogólnoakademickiego dla obszaru nauk społecznych jest spełniony, ponieważ do minimum kadrowego zaliczono 19 osób. Wśród wskazanych 19 osób jest 6 samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych i 13 osób ze stopniem naukowym doktora.

Skład minimum kadrowego na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* prowadzonego na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym w perspektywie długookresowej jest stabilny, bowiem 17 osób wskazanych do minimum kadrowego zatrudnionych zostało na czas nieokreślony, zaś tylko 2 osoby – na czas określony, tj. do 30.09.2014 r. – 1 osoba, oraz do 30.09.2018 r. – 1 osoba.

Dla wszystkich osób wskazanych do minimum kadrowego Uczelnia jest podstawowym miejscem pracy. Na podstawie mianowania w Uczelni zatrudnionych jest 14 nauczycieli akademickich, zaś na podstawie umowy o pracę – 4 osoby.

Warunek dotyczący stosunku liczby nauczycieli akademickich, stanowiących minimum kadrowe dla kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, do liczby studentów na tym kierunku jest spełniony i wynosi 1:31 (19:591), co spełnia wymagania określone w § 17 ust. 3 cytowanego wyżej rozporządzenia.

Obsada zajęć dydaktycznych jest prawidłowa. Poszczególne przedmioty prowadzą specjaliści, których wiedzę popartą dyplomami i dorobkiem publikacyjnym, często w grupie pozostałych nauczycieli, wspiera doświadczenie praktyczne. Liczba przedmiotów prowadzonych przez poszczególnych nauczycieli i ich obciążenia nie budzą zastrzeżeń.

4.3).

Istotnym elementem wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia jest prowadzenie właściwej polityki kadrowej, w tym właściwy dobór nauczycieli akademickich prowadzących kształcenie na ocenianym kierunku studiów.

Ważnymi elementami polityki kadrowej są zasady zatrudniania i oceniania nauczycieli akademickich. Zasady zatrudniania nauczycieli akademickich są oparte na ogólnych przepisach, to jest ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym, Statut Uczelni oraz właściwych rozporządzeń MNiSW. Przykładami właściwego postępowania są prowadzone postępowania konkursowe o zatrudnienie na wybranych stanowiskach dla nauczycieli akademickich. Procedury konkursowe są przejrzyste i właściwe.

System oceny pracowników jest rozbudowany i obejmuje: okresowe oceny pracowników dokonywane na podstawie Statutu Uczelni i Uchwał Senatu, które regulują zakres, częstotliwość, a także tworzą zakres tych ocen (formularze ocen). Oceny pracowników obejmują także hospitacje zajęć dydaktycznych i ocenę ankietową przez studentów. Zespół Oceniający zapoznał się z przykładami konkursów o zatrudnienie, a także formularze ocen pracownika, hospitacji i ankietyzacji. Całość realizowana jest wzorcowo.

Władze Uczelni wspierają rozwój kadry naukowo-dydaktycznej, co wyraża się w następujących działaniach:

- system motywacyjny, który obejmuje trzy elementy: (1) nagradzanie pracowników za zdobyty stopień naukowy, (2) osiągnięcia naukowo-badawcze oraz (3) osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i kształcenie kadr,
- polityka kadrowa prowadzona na Wydziale opiera się o zasadę terminowego zdobywania stopni naukowych. Realizacji polityki kadrowej służą zarówno studia doktoranckie, jak też urlopy naukowe dla pracowników chcących zdobyć stopień doktora habilitowanego czy tytuł profesora,
- finansowe i organizacyjne wsparcie badań naukowych, wyjazdów zagranicznych, uczestnictwa w konferencjach, prowadzenie własnego wydawnictwa i organizowania konferencji naukowych.

Nauczyciele akademicy Wydziału zdobyli w ciągu ostatnich 5 lat wiele kolejnych stopni i tytułów naukowych: 90 zdobyło stopień doktora, 28 stopień doktora habilitowanego, 6 tytuł naukowy profesora. Wśród nich znaleźli się nauczyciele prowadzący zajęcia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* – dwunastu zdobyło stopień doktora, a pięciu stopień doktora habilitowanego.

Załącznik nr 6 . Informacja o hospitolowanych zajęciach i ich ocena

Ogólna ocena hospitolowanych zajęć jest bardzo pozytywna. Były to bardzo dobrze prowadzone zajęcia zarówno z punktu widzenia doboru treści, jak i metod opartych na prezentacji multimedialnej.

Spotkanie Zespołu Oceniającego z kadra akademicką prowadzącą zajęcia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* było bardzo interesujące. Dyskutowano o przygotowaniu studentów kierunku do zadań wyznaczonych przez program kształcenia, o aktywności studentów w zakresie rozwijania własnych zainteresowań naukowych. Kadra podawała przykłady dobrej współpracy z biznesem w zakresie organizacji praktyk zawodowych. Przedstawiano interesujące formy zajęć grupowych zapewniające kształtowanie umiejętności miękkich. Zgłaszano również problemy wynikające ze współpracy międzynarodowej i wagi tych problemów dla rozwoju kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Jedna z wyrażonych opinii zwróciła uwagę na problemy wizowe studentów z krajów spoza Unii Europejskiej. Dyskutowano o możliwościach publikowania prac naukowych w renomowanych czasopismach globalnych jak również o możliwościach pozyskiwania grantów badawczych. Pracownicy podkreślili, jako mocną stronę kształcenia na kierunku atrakcyjność programową, również w porównaniu z podobnymi programami na uczelniach zagranicznych. Podkreślano praktyczność, szczególnie studiów

licencjackich. Obejmuje ona również współpracę z praktyką przy pisaniu prac dyplomowych. Podkreślono znaczenie kontaktów osobistych, jakie posiadają pracownicy Wydziału z praktyką. Zwrócono uwagę na narzędziowy charakter kształcenia, m.in. poprzez wykorzystanie metod przydatnych w praktyce, tj. Thomson Reuters. Podczas spotkania Zespół Oceniający zwrócił uwagę na stosunkowo niski stopień internacjonalizacji zarówno procesu kształcenia, jak również prowadzonej działalności naukowo – badawczej. W szczególności dotyczy to małej liczby profesorów wizytujących, kontaktów, szczególnie badawczych z zagranicą oraz publikacji o zasięgu europejskim i światowym. Jako specyficzny, pozytywny aspekt działalności związanej z ocenianym kierunkiem zwrócono uwagę na prowadzone badania naukowe z udziałem podmiotów gospodarczych oraz jednostek samorządu terytorialnego.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

4.1) Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych jest wystarczająca, a ich kwalifikacje umożliwiają osiągnięcie celów i efektów zdefiniowanych dla ocenianego kierunku.

4.2) Wymagania minimum kadrowego do prowadzenia studiów I i II stopnia można uznać za spełnione. Dorobek naukowy kadry tworzącej minimum kadrowe koncentruje się na problemach ściśle związanych z ocenianym kierunkiem.

4.3) Polityka kadrowa Wydziału sprzyja rozwojowi naukowemu pracowników poprzez finansowe i organizacyjne wsparcie badań naukowych, wyjazdów zagranicznych, uczestnictwa w konferencjach, prowadzenie własnego wydawnictwa i organizowania konferencji naukowych.

Kryterium 5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych

Infrastruktura dydaktyczna Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego składa się z 8 budynków tworzących jeden wspólny kompleks dydaktyczno-naukowy przeznaczony dla 8.300 studentów i 405 osobowej kadry naukowo-dydaktycznej. W jej skład wchodzi 3 duże aule liczące 300-400 miejsc, 9 sal wykładowych o liczbie miejsc 98 i więcej, 11 sal wykładowych na zajęcia w mniejszych grupach o liczbie miejsc od 50 do 97 osób, 36 sal z przeznaczeniem na odbywanie ćwiczeń w grupach dziekański, 20 laboratoriów wyposażonych w komputery i przeznaczonych na zajęcia ze studentami. Wydział posiada też 8 sal do cichej nauki, 3 sale przeznaczone dla osób niepełnosprawnych oraz 1 salę dla matki z dzieckiem. Stosując podział ze względu na wyposażenia sal dydaktycznych, mamy poza laboratoriami komputerowymi 13 sal dydaktycznych zwykłych i 44 sale dydaktyczne multimedialne, z zamontowanymi projektorami multimedialnymi, komputerami i rzutnikami. Pełny wykaz pomieszczeń wraz z wyposażeniem technicznym przedstawiono w raporcie Samooceny w Załączniku Nr 24.

Infrastruktura Wydziału została dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych (głównie niepełnosprawność narządów ruchu). Na Wydziale działają dwa dźwigi zewnętrzne, 11 dźwigów wewnętrznych oraz platformy transportowe. Wydział posiada 3 podjazdy zewnętrzne do budynków, podjazd wewnętrzny, 4 sanitariaty oraz 3 pomieszczenia – boksy dostosowane dla osób niepełnosprawnych. W pracowni komputerowej (T004) dwa stanowiska komputerowe są przystosowane do pracy dla osób niepełnosprawnych. Na parkingu wydziałowym oznakowano 5 miejsc dla osób niepełnosprawnych.

Studenci ocenianego kierunku mają dostęp, tak jak każdy student innego kierunku, do wszystkich pracowni komputerowych, które funkcjonują na Wydziale. Łącznie takich pracowni jest 20 z 363 komputerami.

Wydział posiada bezprzewodową, lokalną sieć komputerową, pozwalającą na podłączenie do niej przenośnych komputerów (laptopów) wyposażonych w bezprzewodową kartę sieciową. Sieć umożliwia dostęp do Internetu poprzez bezprzewodowy punkt dostępu wykorzystujący technologie połączeń radiowych w standardach zakładającymi wysoki transfer danych do 54 Mb/s. Sieć bezprzewodowa stworzona głównie na potrzeby studentów, daje możliwość jednoczesnego podłączenia do 200 urządzeń bezprzewodowych, ale tylko w ramach budynków Wydziału.

Trochę szkoda, że elementem uzupełniającym infrastruktury technicznej nie jest system certyfikacji dostępu do sieci bezprzewodowej funkcjonujący w europejskich i polskich ośrodkach akademickich pod nazwą **EduRoam**, (EducationalRoaming, <http://eduroam.pl>). Brak tego systemu utrudnia studentom zagranicznym i z innych polskich uczelni dostęp do internetowej sieci bezprzewodowej, a także dla własnych studentów korzystanie z bezprzewodowej sieci internetowej w obiektach innej uczelni czy to polskiej lub zagranicznej.

Wszystkie komputery w pracowniach są wyposażone zarówno w oprogramowanie pozwalające studentom poznać możliwości zastosowania komputera do wspomagania prac biurowych, jak i oprogramowanie specjalistyczne wykorzystywane na zajęciach z różnych przedmiotów. Studenci, pracownicy naukowo-dydaktyczni oraz dydaktyczni mają dostęp do oprogramowania w ramach programów Microsoft DreamSpark Premium, StatSoftStatistica oraz SPSS.

W Centrum Informatyczno-Ekonometrycznym Wydziału znajduje się pracownia komputerowa (sala E-106, z 12 stanowiskami komputerowymi wyposażonymi w wymienione wcześniej oprogramowanie) przeznaczona do prowadzenia zajęć **Akademia Thomson Reuters** i DealingRoom. Umożliwia ona dostęp do szerokich baz fundamentalnych danych ekonomicznych, dostęp do funkcji analitycznych, a także do kwotowań przekazywanych w czasie rzeczywistym ze wszystkich liczących się rynków na świecie.

Wydział posiada zgromadzone zbiory we własnej Bibliotece Wydziału. Biblioteka Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego posiada czytelnię z 31 miejscami dla czytelników, w której znajdują się książki w tzw. wolnym dostępie. Cały księgozbiór (stan na 30 września 2013 r.) liczy prawie 85 tys. woluminów, w tym ponad 15 tysięcy woluminów czasopism. Biblioteka prenumeruje 392 tytuły czasopism (w tym 111 zagranicznych). Księgozbiór obejmuje publikacje z zakresu szeroko pojętych nauk ekonomicznych, a także niezbędne z punktu widzenia procesu dydaktycznego prace z zakresu informatyki. Katalog zbiorów Biblioteki jest dostępny w sieci Internet. Biblioteka zapewnia dostęp do wielu zasobów sieciowych, ich pełen wykaz znajduje się na stronie internetowej biblioteki.

Biblioteka oferuje czytelnikom 8 komputerów stacjonarnych z dostępem do katalogu bibliotecznego, 12 komputerów z dostępem do baz bibliotecznych i Internetu w celach naukowych, 4 komputery do pracy naukowej dla czytelników. Ponadto na terenie biblioteki istnieje możliwość korzystania z bezprzewodowego Internetu Wi-Fi.

Studenci mają też możliwość korzystania z Biblioteki Uniwersyteckiej, której zbiory znacząco przekraczają ponad 1.4 mln. egzemplarzy woluminów oraz 0.5 mln. egzemplarzy czasopism.

W opinii studentów baza dydaktyczna Wydziału jest bardzo dobra. Liczba sal oraz wielkość pomieszczeń jest ich zdaniem odpowiednia. Zdaniem studentów wyposażenie sal jest również odpowiednie, dzięki czemu mają okazję do efektywnego zdobywania wiedzy i umiejętności praktycznych. Studenci odbywają zajęcia w jednym miejscu – jest to kompleks kilku połączonych ze sobą budynków dydaktycznych. Zdaniem studentów biblioteka jest bardzo dobrze wyposażona, a godziny otwarcia są wystarczające. Biblioteka zapewnia dostęp do podstawowych podręczników, specjalistycznych czasopism oraz baz danych wymaganych przez prowadzących zajęcia. Uczelnia zapewnia bazę materialną, niezbędną do osiągnięcia końcowych efektów kształcenia na ocenianym kierunku studiów, a także uwzględniająca potrzeby osób niepełnosprawnych.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólne: *w pełni*

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego

Wydział spełnia wymagania odnośnie bazy dydaktycznej. Liczba, powierzchnia i wyposażenie sal dydaktycznych gwarantuje prawidłową realizację procesu dydaktycznego. Biblioteka Wydziału zapewnia studentom dostęp do niezbędnych książek, skryptów, czasopism potrzebnych do poszczególnych przedmiotów oraz wykorzystywanych przy pisaniu prac licencjackich i magisterskich. Uczelnia dostosowała swoje budynki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Kryterium 6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny w ocenie naukowej w 2009 i 2013 roku otrzymał naukową kategorię A. Badania naukowe realizowane przez nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* koncentrują się wokół międzynarodowych aspektów funkcjonowania gospodarki. Z punktu widzenia przedmiotu badań, można je podzielić na dwie grupy: badania dotyczące teorii i polityki wymiany międzynarodowej oraz badania dotyczące teorii i polityki finansów międzynarodowych. Głównym nurtem badań są duże projekty badawcze, obejmujące rolę bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego, wpływ produktywności na aktywność międzynarodową przedsiębiorstw z województwa łódzkiego, zagadnienie internacjonalizacji przedsiębiorstw w regionie łódzkim. W drugiej grupie badań dominuje analiza systemów kursowych, zmian kursów walutowych i ich wpływu na gospodarkę Polski, w ujęciu zarówno makro-, jak i mikroekonomicznym, a także międzynarodowych przepływów kapitałowych. Mieszczą się tu duże projekty badawcze, poświęcone analizie wrażliwości przedsiębiorstw na zmiany kursu walutowego w wybranych reżimach kursowych w kontekście przystąpienia Polski do strefy euro, ocenie mechanizmu kursowego z punktu widzenia konkurencyjności polskiego eksportu, studia nad deficytem na rachunku obrotów bieżących Polski i nad kanałami transmisji impulsów polityki pieniężnej Europejskiego Banku Centralnego, oraz dotyczące uwarunkowań międzynarodowych przepływów kapitałowych w kontekście wzrostu gospodarczego Polski. Wykaz szczegółowych tematów badawczych przedstawiono na 11 stronach załącznik 30 do Raportu Samooceny.

W latach 2009–2013 nauczyciele akademicy z Katedr MSG i WM realizowali 6 grantów finansowanych z MNISW oraz NCN, a także 3 granty innych instytucji (UMŁ, PARP), realizowane w Katedrze WM, jeden grant badawczy realizowany w Katedrze MSG (NBP) oraz 5 grantów edukacyjnych realizowanych w Katedrze MSG (NBP).

Efektom badań naukowych prowadzonych w obu katedrach w latach 2009–2013 było 261 publikacji naukowych, w tym 3 publikacje w czasopiśmie z listy filadelfijskiej, 158 publikacji w innych czasopiśmie recenzowanych i 100 monografii lub rozdziałów w monografiach. Pełny wykaz dołączono do raportu samooceny jako załącznik 32. **Dorobek publikacyjny nauczycieli akademickich z Katedry WM i Katedry MSG jest znaczący w skali Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego.**

Na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* działa Studenckie Koło Naukowe TIAL. Pod zmienioną nazwą i z krótkimi przerwami funkcjonuje ono od roku 1968. Koło prowadzi różnorodną działalność, polegającą m.in. na organizowaniu ogólnopolskich konferencji bratnich kół naukowych z różnych uczelni prowadzących analogiczny kierunek studiów, szkoleniach, spotkaniach z interesariuszami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Koło angażuje się w promocję kierunku studiów wśród licealistów. Członkowie Koła aktywnie uczestniczyli w organizacji konkursu wiedzy o euro kierowanym do uczniów szkół średnich. Ważnym aspektem aktywności naukowej Koła jest wydawanie, przy współpracy z Katedrami MSG i WM, czasopisma „Ekonomia

międzynarodowa”, w którym publikują przede wszystkim studenci i doktoranci. Czasopismo ukazuje się w wersji drukowanej i internetowej, a publikacje są recenzowane. W roku 2013 znacząco poprawił się status czasopisma: stało się czasopismem Uniwersytetu Łódzkiego, które otrzymało 4 pkt. w klasyfikacji MNiSW.

Studenci pod kierunkiem pracowników naukowych przygotowują referaty na konferencje studenckich kół naukowych organizowane w różnych ośrodkach akademickich oraz publikacje. Rekrutacja do kół naukowych odbywa się poprzez informacje przekazywane przez opiekunów, jak i ogłoszenia wywieszone na tablicach informacyjnych i ogłaszanie przez stronę internetową. Na spotkaniu Zespołu Oceniającego z kołami naukowymi, wielu studentów potwierdziło, że bierze udział w różnych projektach naukowych. Często też uczestnictwo i praca w danym zespole badawczym pozwala im na stworzenie na tej podstawie pracy dyplomowej. Doświadczenie naukowe zdobyte na Uczelni wykorzystują też w publikacjach i podczas prelekcji na konferencjach naukowych. W latach 2009-2013 Katedra MSG i Katedra WM włączyła do udziału w badaniach naukowych ok. 100 studentów kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, co dało rezultat w postaci 102 publikacji naukowych oraz 39 referatów wygłoszonych podczas konferencji.

Badania naukowe są finansowane z trzech źródeł. W latach 2009-2013 środki uzyskiwane w drodze konkursu ze źródeł zewnętrznych, w tym funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowego Centrum Nauki, Narodowego Banku Polskiego oraz innych instytucji zewnętrznych, to blisko 3 mln zł.

Znaczący dorobek badawczy nauczycieli akademickich poprawia jakość kształcenia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, ponieważ realizowane tematy badawcze są w znakomitej większości ściśle związane z działalnością dydaktyczną na kierunku, a także, efekty badań, w formie publikacji naukowych, zwłaszcza podręczników, są wykorzystywane przez studentów, nie tylko Uniwersytetu Łódzkiego. Dotyczy to przede wszystkim książek opublikowanych w renomowanych wydawnictwach specjalistycznych o zasięgu ogólnopolskim.

Rezultaty prowadzonych badań naukowych są wykorzystywane w procesie kształcenia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, chociaż ich publikacja i upowszechnianie na forum międzynarodowym mogłoby mieć większy zakres.

Kierunek *międzynarodowe stosunki gospodarcze* współpracuje też z władzami samorządowymi i państwowymi na poziomie regionalnym. Są to: Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego i Urząd Miasta Łodzi. Należy dodać, że część kadry dydaktycznej ocenianego kierunku funkcjonuje w środowisku biznesowym łącząc działalność naukową i dydaktyczną z pracą poza uczelnią. Zajęcia na ocenianym kierunku prowadzą także pracownicy innych jednostek Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego i Uniwersytetu Łódzkiego. Kierunek *międzynarodowe stosunki gospodarcze* współpracuje też z władzami samorządowymi i państwowymi na poziomie regionalnym. Kierunek *międzynarodowe stosunki gospodarcze* nie prezentuje wysokiego poziomu współpracy z Uczelniami zagranicznymi, co byłoby bardzo wskazane nie tylko w ramach prowadzenia wspólnych badań, publikacji naukowych, ale również w podniesieniu różnorodności przekazywanej wiedzy.

Odnosnie udziału pracowników naukowych w programach prowadzenia działalności naukowej i dydaktycznej zagranicą w latach 2009/2013 pracownicy kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* wyjeżdżali 23 razy na zajęcia do innych Uczelni zagranicznych, podczas gdy tylko 1 pracownik Uczelni spoza Polski prowadził zajęcia na kierunku. Sytuacja ta nie może być uznana za zadowalającą. Należy zauważyć, że główną formą procesu umiędzynarodowienia działalności kierunku jest udział pracowników naukowych i studentów w konferencjach o zasięgu międzynarodowym. W latach 2009-2013 uczestniczyli oni czynnie w ponad 200 konferencjach. Konferencje naukowe to znakomite źródła nawiązywania kontaktów i współpracy, których wykorzystanie powinno być częściej brane pod uwagę. Dlatego też mając na uwadze kapitał intelektualny zgromadzonej kadry naukowej na kierunku, umiędzynarodowienie działalności naukowo-badawczej wymaga jednak nieco większej uwagi i zaangażowania, zwłaszcza w celu osiągnięcia równowagi między działalnością na rzecz studentów i pracowników.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólne: w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego.

Rezultaty prowadzonych badań naukowych są wykorzystywane w procesie kształcenia. Na kierunkach o profilu ogólnoakademickim jednostka stwarza studentom możliwość uczestnictwa w badaniach naukowych oraz zdobycia wiedzy i umiejętności przydatnych w pracy naukowo-badawczej. Niewątpliwie prowadzone badania naukowe mają wpływ na realizowany przez Uczelnię proces dydaktyczny, a udział w nich studentów jest znaczny.

Kryterium 7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

7.1)

Zasady przyjęć na kierunek *międzynarodowe stosunki gospodarcze* reguluje Uchwała Senatu UŁ nr 508 z 14 maja 2012 r. W myśl tej Uchwały postępowanie kwalifikacyjne dla kandydatów na studia stacjonarne i niestacjonarne pierwszego stopnia, odbywa się na podstawie świadectwa dojrzałości i polega na wyliczeniu punktów z języka obcego nowożytnego oraz jednego z przedmiotów: matematyka, geografia, historia, WOS lub informatyka. Wszyscy kandydaci umieszczani są na wspólnej liście rankingowej. Wydziałowa Komisja Rekrutacyjna w ramach limitu miejsc, ustalonego dla kierunku/specjalności, dokonuje w pierwszej kolejności kwalifikacji kandydatów zwolnionych z postępowania kwalifikacyjnego, na podstawie uchwały Senatu UŁ, dotyczącej uprawnień laureatów i finalistów olimpiad stopnia centralnego, a następnie dokonuje kwalifikacji kandydatów według liczby uzyskanych punktów, do wyczerpania limitu. Pierwszy etap postępowania kwalifikacyjnego kończy się: w przypadku studiów stacjonarnych – ogłoszeniem list osób zakwalifikowanych do przyjęcia na studia; w przypadku studiów niestacjonarnych – ogłoszeniem list osób przyjętych na studia.

Postępowanie kwalifikacyjne dla kandydatów na studia stacjonarne i niestacjonarne drugiego stopnia odbywa się na podstawie oceny z dyplomu ukończenia wszystkich kierunków studiów wyższych pierwszego stopnia, drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich. Absolwenci kierunków niezwiązanych z obszarem ekonomii zobowiązani są jednak do uzupełnienia wiedzy z przedmiotów, których nie mieli na swoich studiach, a które są w planach studiów ekonomicznych pierwszego stopnia. O przyjęciu decyduje pozycja na liście rankingowej wynikająca z oceny na dyplomie. Decyzję o liczbie przyjętych na kierunek podejmuje Uczelniana Komisja Rekrutacyjna na wniosek Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej. Kierunek studiów jest uruchamiany, jeżeli liczba zakwalifikowanych kandydatów wynosi co najmniej 35 osób.

Uchwała rekrutacyjna w sposób szczegółowy odwołuje się do aktów prawnych regulujących zasady podejmowania i odbywania studiów przez osoby niebędące obywatelami polskimi oraz zasad nostryfikacji świadectw maturalnych lub dyplomów uzyskanych za granicą. Uchwała określa również zasady przyjęć kandydatów z maturą międzynarodową. Wydział ma również uporządkowane zasady przyjmowanych na studia obcokrajowców. Zasady przyjęć na kierunek *międzynarodowe stosunki gospodarcze* zawierają zapisów dyskryminujących.

Zasady rekrutacji zdaniem studentów obecnych na spotkaniu z Zespołem Oceniającym umożliwiają selekcję kandydatów posiadających wiedzę i umiejętności kluczowe dla uzyskania w procesie kształcenia zakładanych efektów kształcenia. Przykładem potwierdzającym tę tezę jest kwalifikowanie w pierwszej kolejności na studia pierwszego stopnia tych kandydatów, którzy zostali zwolnieni z postępowania kwalifikacyjnego z uwagi na status laureatów bądź finalistów olimpiad stopnia centralnego. Dalsze kwalifikowanie kandydatów według liczby uzyskanych punktów, a w przypadku studiów drugiego stopnia – na podstawie ocen na dyplomie, wskazuje na fakt, iż zasady rekrutacji są ustalone w taki sposób, by realizacja zakładanych efektów kształcenia była możliwa. Dodatkowo, na studia drugiego stopnia mogą kandydować absolwenci kierunków niezwiązanych z obszarem ekonomii co oznacza równość szans na podjęcie studiów na tym stopniu.

Zwrócić należy uwagę na fakt, iż istnieje próg minimalnej liczby studentów, którego przekroczenie umożliwi uruchomienie kierunku. Poprzez jego ustanowienie eliminowana jest sytuacja, w której niewielka liczba studentów wpływa niekorzystnie na stymulowanie wewnętrznej dyskusji i poszerzanie horyzontów i zainteresowań.

7.2)

Zasady przyznawania punktów ECTS na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym zostały zatwierdzone Uchwałą Rady Wydziału na posiedzeniu w dniu 28 maja 2012 roku. Są one oparte na zarządzaniu Rektora nr 68 z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie zasad funkcjonowania Europejskiego Systemu Transferu i Akumulacji Punktów (ECTS) w Uniwersytecie Łódzkim. Zgodnie z nimi, punkty ECTS przypisane do poszczególnych przedmiotów powinny odzwierciedlać nakład pracy studenta podejmowanej podczas zajęć dydaktycznych i poza nimi w celu realizacji założonych celów kształcenia. Zasadniczo 1 pkt. ECTS odpowiada 25–30 godzinom pracy studenta. Dodatkowo założono, że za przygotowanie do egzaminu dyplomowego i przygotowanie pracy licencjackiej student otrzyma 10 pkt. ECTS, a pracy magisterskiej – 20 pkt. ECTS. Punkty przyznawane za przygotowanie pracy dyplomowej i przygotowanie do egzaminu dyplomowego mogą być przypisane do seminarium dyplomowego w semestrach (latach), na które jest ono zaplanowane lub doliczane do punktów za ostatni rok studiów po zdaniu egzaminu dyplomowego.

Przydział punktów ECTS ma zatem odzwierciedlać autentyczną pracochłonność zajęć, mierzoną nie tylko godzinami dydaktycznymi przedmiotu, lecz także godzinami samodzielnej pracy studenta – weryfikowanej na bieżąco przez nauczyciela oraz ilości czasu potrzebnego studentowi na przygotowanie się do egzaminu/zaliczenia. W grudniu 2013 r. Wydziałowa Komisja ds. Jakości Kształcenia opracowała tabelę form zajęć z przypisanymi proporcjami czasu pracy studenta.

Zdaniem studentów obecnych na spotkaniu z ZO przydział punktów ECTS w pełni oddaje nakład pracy jaki muszą włożyć aby uzyskać zaliczenia z danego przedmiotu.

Zdaniem studentów system oceny ich osiągnięć jest obiektywny i przejrzysty. Na spotkaniu studenci zaznaczyli, że od momentu rozpoczęcia prowadzenia zajęć znają zarówno wymagania stawiane przez wykładowcę odnośnie prowadzonych zajęć, jak i wymagania egzaminacyjne, a ich realizacja w toku studiów jest konsekwentna. W opinii studentów mocno kładzie się nacisk na sprawdzanie wiedzy, mniej na sprawdzanie umiejętności praktycznych. Egzaminy i zaliczenia są przeprowadzane z poszanowaniem studenta i w pełni odpowiadają wymogom przedstawionym na początku semestru. Studenci są przez swoich egzaminatorów informowani o prawie do powtórzenia egzaminu oraz prawie skorzystania z możliwości egzaminu komisyjnego. Studenci po napisanym egzaminie mają dostęp do swoich prac zaliczeniowych oraz uzyskania informacji zwrotnej o popełnionych błędach w czasie godzin wyznaczonych przez wykładowców na konsultacje.

Wydział w trosce o przejrzystość i obiektywizm systemu oceny osiągnięć studentów systematycznie udoskonala Wydziałowy Wewnętrzny System Jakości Kształcenia. Katedry Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Wymiany Międzynarodowej podejmują stałe wysiłki służące zapewnieniu wysokiej jakości procesu kształcenia na kierunku MSG. Działania te służą m.in. opracowaniu wystandaryzowanych wymagań dla określonych typów przedmiotów oraz poprawie przejrzystości i obiektywizmu w ocenie efektów. W tym celu, w ramach kierunkowego systemu zapewniania jakości, opracowano schemat badania jakości weryfikacji efektów kształcenia. Poszczególni nauczyciele akademicy wypełniają tabelę dla prowadzonych przez siebie przedmiotów. Zawarte w nich informacje stanowią bazę do dyskusji i ustaleń na posiedzeniach Rady Konsultacyjnej kierunku MSG, a wnioski przedstawiane są na zebraniach dydaktycznych.

Trafność i skuteczność przyjętych rozwiązań należy ocenić pozytywnie z punktu widzenia transparentności formułowania wymagań i ocen. Potwierdzeniem tego stanu rzeczy mogą być wyniki wypełnianej przez studentów elektronicznej ankiety oceniającej zajęcia (umieszczonej w systemie USOSweb). Wyniki te sugerują m.in., że z kryteria oceny studentów przedstawiane są na zajęciach w sposób przejrzysty.

7.3)

Studenci kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* mają możliwość realizowania części zajęć na uczelniach polskich (w ramach programu MOST) oraz zagranicznych (w ramach programu ERASMUS). Chętniej korzystają z ostatniej ze wskazanych możliwości.

W ramach programu MOST w zajęciach na kierunku MSG w r.a. 2012/13 uczestniczył jeden student z Uniwersytetu Gdańskiego, obecnie jeden student ocenianego kierunku realizuje semestr studiów poza Wydziałem.

Liczba studentów na ocenianym kierunku korzystających z programów wymiany międzynarodowej ma tendencję wzrostową. W ostatnich trzech latach liczba studentów korzystających z wymiany międzynarodowej wyniosła 30 osób (w 2010/2011 – 2 osoby, w 2011/2012 – 12 osób oraz w 2012/2013 – 16 osób. Niepełne dane za r.a. 2013/2014 wskazują, że następuje dalszy wzrost liczby studentów korzystających z wymiany). Łącznie w latach 2009 – 2014 w wymianie w ramach programu ERASMUS uczestniczyło 49 studentów kierunku. W tym czasie na Wydział (w tym uczestniczących w zajęciach na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*) przyjechało 342 studentów zagranicznych. Wskazuje to na duże wsparcie, jakie otrzymują studenci kierunku, w zakresie swojej mobilności. Wynika ono m.in. z planu studiów i organizacji procesu kształcenia. Studenci obecni na spotkaniu z Zespołem Oceniającym podkreślali to, że ich kierunek jest unikatowy z oryginalnym programem nauczania. Porównywalność programów nauczania na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* prowadzonym w różnych uczelniach polskich daje studentom unikalną szansę zmiany ośrodka uniwersyteckiego w ramach pierwszego i drugiego stopnia, bez potrzeby uzupełniania różnic programowych, co sprzyja zwiększaniu mobilności studentów w skali kraju.

Również modułowy program zajęć (przedmioty są podzielone na moduły wedle kryterium merytorycznego) stymuluje mobilność studentów. Przedmioty z jednego modułu nie muszą być realizowane w jednym semestrze. W rezultacie studenci wyjeżdżający do innych ośrodków mają możliwość stopniowego uzupełnienia braków (jeśli jest to konieczne).

Na mobilność międzynarodową studentów pozytywnie wpływa także duża liczba zajęć prowadzonych w językach obcych. Jak podkreślali studenci podczas rozmowy z Zespołem Oceniającym poznanie w języku obcym zagadnień związanych z problematyką międzynarodowych stosunków gospodarczych i pokrewnych pozwala przełamać obawę przed koniecznością przyswajania wiedzy w innym języku niż ojczysty, a tym samym jest to czynnik zwiększający mobilność międzynarodową. Ponieważ w zdecydowanej większości zajęcia tego typu prowadzone są w języku angielskim, który stanowi podstawowy język w świecie ekonomii i biznesu, studenci nie są jednoznacznie ukierunkowani pod względem geograficznym i tematycznym, gdy podejmują decyzję o wyjeździe zagranicznym. Oznacza to, że program studiów umożliwia im skorzystanie z większej oferty studiów zagranicznych, co przekłada się na rosnącą skłonność do korzystania z programów wymiany międzynarodowej.

Podnoszeniu mobilności studentów służy system ECTS. Dzięki niemu zapewniona jest uznawalność zaliczeń przedmiotów realizowanych poza uczelnią macierzystą. Popularyzacja wiedzy na temat systemu ECTS m.in. poprzez umieszczanie w sylabusach liczby punktów przypisanych poszczególnym przedmiotom, także przekłada się na skłonność studentów do podejmowania nauki poza podstawową jednostką.

Współpraca międzynarodowa prowadzona przez jednostkę wywiera istotny, pozytywny wpływ na możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Wyjazdy studentów w ramach programu ERASMUS czy też Międzynarodowej Szkoły Letniej umożliwiają poznanie innych nurtów myślenia ekonomicznego, technik i aparatury wykorzystywanej podczas prowadzenia zajęć, stwarzają też możliwość do wymiany poglądów ze studentami z innego kręgu kulturowego. Tym samym zdaniem studentów sprzyja to kreowaniu postawy otwartości wobec świata zewnętrznego, co jest jednym z celów procesu kształcenia na kierunku MSG. Dodać należy, że studenci podejmują praktyki. Mimo że zwykle odbywają się w kraju, to często jednak mają wymiar międzynarodowy. Wiele podmiotów przyjmujących studentów na praktyki prowadziło i angażowało praktykantów także w działalność wykraczającą poza granice kraju. Studenci mieli zatem możliwość uzyskać

i pogłębić praktyczne umiejętności w zakresie funkcjonowania sektora publicznego i prywatnego w środowisku międzynarodowym, co jest zbieżne z profilem studiów na ocenianym kierunku. Pojedyncze osoby odbywały także praktykę za granicą.

7.4)

Opiekę naukową nad studiującymi należy postrzegać w powiązaniu z opieką dydaktyczną. System opieki naukowo-dydaktycznej opiera się na indywidualnym programie studiów (IPS), seminariach magisterskich i działalności kół naukowych. Aktualnie prowadzone są prace nad wdrożeniem na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* unikatowych zajęć prowadzonych metodą Tutoringu Akademickiego.

Studenci, którzy aktywnie uczestniczą w działaniach kół naukowych funkcjonujących na Wydziale, w tym Koła Naukowego TIAL działającego, przy ocenianym kierunku, mają indywidualne wsparcie pracowników. Opieka ta dotyczy najczęściej wsparcia prac związanych z przygotowaniem referatów na konferencje studenckie oraz artykułów, m. in. do trzech wydziałowych czasopism studenckich „Ekonomia międzynarodowa”, „Deal” i „Forward”. Należy podkreślić również, że osoby chcące rozwijać bliższą współpracę ze środowiskiem naukowym i w praktyce weryfikować zdobyte na zajęciach umiejętności, wiedzę i kompetencje, mogą uczestniczyć w projektach badawczych realizowanych przez pracowników Wydziału. Współpracują m.in. przy analizie danych statystycznych, badaniach ankietowych czy kwerendzie bibliotecznej. Pozwala im to nie tylko pogłębiać wiedzę i rozwijać zainteresowania, ale także uczy sumienności, rzetelności badawczej oraz współpracy zespołowej.

Na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym funkcjonuje system opieki dydaktycznej nad studentami kierunków i lat studiów. Opiekunowie zaznajamiają studentów z regulaminem studiów, założeniami programowymi i możliwościami wyboru ścieżki kształcenia. Do zadań opiekunów należy także współpraca z pracownikami administracyjnymi z obsługi studenta i w razie potrzeby pomoc studentom w sprawach związanych z tokiem studiów, a także w sprawach socjalno-bytowych.

Studenci podkreślają bardzo dobre relacje z kadrą dydaktyczną. Ich zdaniem jest to kadra wykwalifikowana, bardzo dobrze przygotowana merytorycznie i przyjazna studentom. Przepływ informacji między studentem, a prowadzącym uważają za bardzo dobry. Prowadzący są obecni na wyznaczonych przez siebie godzinach konsultacji, oraz nie odmawiają pomocy poza godzinami zajęć.

Jeżeli chodzi o wybór seminarium dyplomowego, jest on dowolny i uzależniony od zainteresowania i osiągnięć studenta. Wielkość grup seminaryjnych jest zależna od możliwości wykładowcy, ale w opinii studentów liczba studentów w grupach jest odpowiednia. Studenci mają dowolność w wyborze tematu pracy dyplomowej i jak podkreślają, zawsze mogą liczyć na pomoc swoich promotorów. Studenci jak sami podkreślają bardzo dużo czasu spędzają na Uczelni, nie mają w programie studiów przewidzianego nauczania z wykorzystaniem technik i metod kształcenia na odległość.

Studentom zapewniana jest pomoc o charakterze informacyjnym. W szczególności jej zapewnianiu służy struktura sylabusów gwarantująca studentom dostęp do kompletnych informacji o przedmiotach. W strukturze sylabusów zawarte są ogólne informacje o przedmiocie, jak i o danym cyklu kształcenia. Studenci mają zatem ułatwiony dostęp (m.in. poprzez system USOSweb) do informacji o m.in. kierunkowych i przedmiotowych efektach kształcenia (w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji), treści kształcenia czy też literaturze przedmiotu. Bardzo istotne jest zwłaszcza wskazanie materiałów dydaktycznych – studenci uzyskują informację na temat podstawowej oraz rozszerzonej literatury wyselekcjonowanej przez prowadzących zajęcia pod względem przydatności w zakresie realizacji celów i efektów kształcenia.

Większość studentów obecnych na spotkaniu z Zespołem Oceniającym wiedziało czym jest sylabus, jednak rzadko z tych dokumentów korzystają. Są one zdaniem studentów sformułowane w zrozumiałym sposób. Wszelkie informacje zawarte w sylabusach są im podawane na pierwszych

zajęciach dydaktycznych z danego przedmiotu. Informacje o tym, jakie materiały będą im potrzebne w procesie kształcenia na danym przedmiocie, podawane są również na początku. Są one często obok wiedzy przekazywanej na zajęciach, czy wykładach podstawowy źródłem wiedzy, a na pewno niezbędnym uzupełnieniem materii prezentowanej przez nauczycieli akademickich.

Studenci kierunku są motywowani do osiągnięcia lepszych efektów kształcenia. Podstawowym mechanizmem motywacyjnym są w tym zakresie stypendia dla najlepszych studentów. Corocznie odbywa się także "Gala Absolwentów", na której to uroczystości najlepsi studenci otrzymują "Medale za chlubne studia" i wyróżnienia, a także różnego rodzaju nagrody od przedstawicieli Rady Biznesu. Taka inicjatywa służy mobilizowaniu wyróżniających się studentów do jeszcze bardziej wzmoczonych wysiłków. Wśród zdobywców tego wyróżnienia znajdują się absolwenci kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Studenci mają także możliwość publikowania swoich prac w czasopismach naukowych. Przekłada się to chociażby na jakość przygotowywanych przez nich prac licencjackich i magisterskich. Przykładowo, zgodnie ze stanem na marzec 2014 r. w czterech dotychczasowych numerach czasopisma „Ekonomia międzynarodowa” ukazały się cztery recenzowane artykuły opracowane na podstawie prac licencjackich studentów.

Zasady pomocy materialnej dla studentów zawarte są w Regulaminie pomocy materialnej. Pomoc ta udzielana jest w następujących formach: stypendium socjalne, zapomoga, stypendium rektora, stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, stypendium ministra za osiągnięcia w nauce i stypendium ministra za wybitne osiągnięcia sportowe. Decyzje o udzieleniu pomocy materialnej podejmowane są przez Wydziałowe Komisje Socjalno-Stypendialne, składające się z 5 osób, w tym 4 przedstawicieli studentów.

Stypendia socjalne przyznawane są na wniosek studenta, a warunkiem ich przyznania jest udokumentowana, trudna sytuacja materialna.

Zapomoga może być przyznana na wniosek studenta, który z przyczyn losowych znalazł się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej. Wysokość stypendium socjalnego, zapomogi i specjalnego stypendium dla osób niepełnosprawnych jest ustalana dla każdego roku akademickiego. Informacje na ten temat zawarte są w załączniku do Regulaminu pomocy materialnej.

W październiku 2013 r. studentom stacjonarnym kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* przyznano łącznie 114 stypendiów, w tym 110 socjalnych i 4 dla niepełnosprawnych.

Stypendia Rektora dla najlepszych studentów przyznawane są dla 10% najlepszych studentów każdego kierunku. Najniższa możliwa średnia warunkująca uzyskanie stypendium to 4,0. Za wybitne osiągnięcia w nauce i sporcie student może otrzymać stypendium ministra. W listopadzie 2013 r. stypendium rektora otrzymało 56 studentów ocenianego kierunku.

Opiekę nad osobami niepełnosprawnymi sprawuje Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych i Profilaktyki Uzależnień UŁ. Pomocą w rozwiązywaniu problemów studentów niepełnosprawnych kieruje Pełnomocnik Rektora ds. Osób Niepełnosprawnych. Działa także Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Studentów i Absolwentów UŁ.

Uczelnia posiada domy studenckie. Są one zlokalizowane stosunkowo blisko od budynków Uczelni. Studenci mieszkający w domach studenckich są zadowoleni z tej formy zakwaterowania. Ich zdaniem warunki lokalowe w domu studenckim i jego ceny są odpowiednie.

Na Uczelni działa prężnie Biuro Karier. Prowadzi ono wiele warsztatów, konsultacji, organizuje targi pracy dla studentów oraz debaty absolwentów z pracodawcami. Studenci mają do wyboru szeroką ofertę propozycji pracy, staży, czy szkoleń. Studenci w swoich opiniach potwierdzają aktywność pracowników Biura Karier.

Organizacją skupiającą wszystkich studentów jest Samorząd Studencki, który działa na podstawie regulaminu. Członkowie Wydziałowej Rady Samorządu Studentów aktywnie włączają się w życie Wydziału. Na spotkaniu z zespołem oceniającym studenci podkreślali, iż Uczelnia zapewnia im środki na ich prawidłowe funkcjonowanie, kontakt z władzami Wydziału określili jako dobry, podobnie jak przepływ informacji między nimi.

Studenci podczas spotkania jako mocne strony procesu kształcenia wskazali przede wszystkim bardzo dobrą kadre dydaktyczną, o szerokiej wiedzy i wysokich kompetencjach. Poza tym mocną stroną jest również bardzo dobra infrastruktura dydaktyczna, dzięki której proces zdobywania wiedzy jest efektywniejszy. Często jako zaletę wskazywano też kompetencje, przychylność i elastyczność kadry dydaktycznej, zarówno w aspekcie pomocy doraźnie w trakcie semestru, jak i przy ustalaniu terminów zaliczeń czy egzaminów oraz na dobrej współpracy przy seminarium dyplomowy kończąc.

Jako słabe strony procesu nauczania studenci wskazali przede wszystkim zapotrzebowanie na większą liczbę godzin zajęć praktycznych. Ich zdaniem w programie nauczania jaki ich obowiązuje kładzie się zbyt duży nacisk na wiedzę. Studenci widzą potrzebę posiadania większej liczby godzin zajęć praktycznych, dzięki którym staną się bardziej konkurencyjni na rynku pracy. Jako kolejną słabą stronę studenci podają zbyt krótki czas otwarcia dziekanatu.

Ogólnie należałoby stwierdzić, że studenci w większości są zadowoleni z systemu opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej zapewnianej im przez Uczelnię. Świadczyć o tym może fakt, że większość z nich ponownie wybrałaby studiowanie na tym kierunku właśnie na tej Uczelni.

Studenci pytani o relacje z władzami Uczelni w swoich wypowiedziach podkreślali ich przychylność. Godziny dyżuru Prodziekana do spraw studenckich są ich zdaniem wystarczające.

Opinie studentów dotyczące kultury osobistej, rzetelności i kompetencji pracowników dziekanatu były podzielone. Wyraźnie i negatywnie ocenili pracowników obsługujących studentów studiów pierwszego stopnia. Studenci studiów drugiego stopnia potwierdzili, że mieli takie same odczucia w poprzednich latach, jednak pracownicy dziekanatu ich obsługującego są w ich opinii kompetentni, rzetelni i bardzo kulturalni.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego: *w pełni*

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

7.1) Zasady rekrutacji są zgodne z obowiązującym prawem, jednolite dla wszystkich i nie odbiegają one od standardów przyjętych w uczelniach wyższych w Polsce.

7.2) System oceniania jest zorientowany na proces uczenia się studenta. Zasady zaliczania przedmiotów są dostępne w sylabusach. System oceny osiągnięć studentów jest obiektywny i powszechnie akceptowany przez studentów.

7.3) Studenci kierunku MSG mają pełne możliwości udziału w krajowej i międzynarodowej wymianie studentów. Udział ten jest z roku na rok coraz większy.

7.4) System pomocy naukowej, dydaktycznej i materialnej sprzyja rozwojowi naukowemu, społecznemu i zawodowemu studentów. Studenci wypowiadają się dobrze o warunkach studiowania na ocenianym kierunku. Czują się dobrze traktowani przez władze i kadre dydaktyczną.

Kryterium 8. Jednostka rozwija wewnętrzny system zapewniania jakości zorientowany na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów.

8.1)

W Uczelni został opracowany wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia i wprowadzony Uchwałą Nr 221 Senatu z dnia 21 czerwca 2010 r. w sprawie zapewnienia jakości kształcenia w UŁ. Nadzór nad funkcjonowaniem systemu jakości kształcenia sprawuje Rektor. Uchwała ta określiła politykę oraz procedury zapewnienia jakości, monitorowanie i podnoszenie jakości kształcenia, podniesienie rangi pracy dydaktycznej, stworzenie procedur oceny metod i warunków kształcenia oraz programów studiów uwzględniających modele stosowane w innych

uczelnianach, zwiększenie mobilności studentów w kraju i za granicą, a także zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o metodach oceny kształcenia. Uchwała ta przewiduje również powołanie Uczelnianej Rady ds. Jakości Kształcenia, powoływane przez dziekanów w drodze zarządzenia - Komisje ds. Jakości Kształcenia poszczególnych samodzielnych jednostek organizacyjnych UŁ, których zadaniem miało być gromadzenie, analizowanie informacji i formułowanie wniosków dotyczących zapewnienia jakości kształcenia, w tym w szczególności podejmowanie działań na rzecz wdrożenia nowych planów studiów i programów kształcenia oraz zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia w UŁ. Organem opiniodawczo-doradczym i kontrolnym jest Uczelniana Rada ds. Jakości Kształcenia powołana Zarządzeniem Nr 53 Rektora z dnia 28 grudnia 2012 r.

Na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym nadzór nad funkcjonowaniem systemu jakości kształcenia sprawuje Dziekan. Nad doskonaleniem jakości kształcenia czuwa powołana przez Radę Wydziału w dniu 24 września 2012 r. Wydziałowa Komisja ds. Programów Nauczania i Jakości Kształcenia, natomiast dla usprawnienia procesu dydaktycznego powołano – na wniosek Dziekana – Rady Konsultacyjne w poszczególnych Instytutach. Na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 23 kwietnia 2012 r. przyjęto założenia Wewnętrznego Systemu Jakości Kształcenia na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym. W czasie wizytacji przedstawiono protokoły z posiedzeń Wydziałowej Komisji oraz Rad Konsultacyjnych.

Struktura zarządzania jakością kształcenia na kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze związana jest ze strukturą organizacyjną wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia. System jakości kształcenia w Uniwersytecie Łódzkim tworzą następujące organy:

- **Rektor Uczelni** – który sprawuje pieczęć nad funkcjonowaniem **Systemu Jakości Kształcenia UŁ**;
- **Uczelniana Rada ds. Jakości Kształcenia** – organ opiniodawczo-doradczy i kontrolny na szczeblu Uczelni, której członkami są przedstawiciele wszystkich Wydziałów, Akademickiego Biura Karier Zawodowych UŁ, Centrum Obsługi Studentów, Samorządu Studentów i Działu Studiów i Analiz UŁ
- **Uczelniana Komisja ds. Jakości Studiów Doktoranckich UŁ**
- **Wydziałowa Komisja ds. Jakości Kształcenia powołana dla każdego wydziału uczelni.** Na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym w Komisji tej jest przedstawiciel kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze
- **Rady Konsultacyjne w Katedrach/Instytutach** (powołanie na podstawie § 62 pkt. 8 Statutu UŁ, przyjętego Uchwałą Senatu UŁ nr 422 z dnia 23 stycznia 2012 r. oraz Uchwałą Rady Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego UŁ z dnia 26 listopada 2012 r. i z dnia 17 grudnia 2012 r.

Komisja ds. Jakości Kształcenia (wcześniej zwana Komisją Programów Nauczania i Jakości Kształcenia - na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego została powołana Uchwałą Rady Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego UŁ w dniu 24.09.2012 r. Przewodniczącym Komisji jest Prodziekan ds. Organizacji Studiów i Programów Kształcenia. Członkowie Komisji reprezentują poszczególne kierunki studiów. W Komisji jest przedstawiciel kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. W składzie Komisji jest także Pełnomocnik Dziekana Wydziału ds. ECTS. Ponadto w Komisji znajdują się: 1 przedstawiciel Samorządu Studentów, 1 sekretarz i 1 pracownik administracyjny z Sekcji Jakości Kształcenia. Ogólny nadzór nad systemem jakości kształcenia na Wydziale sprawuje Dziekan Wydziału oraz Kolegium Dziekańskie, w którego składzie jest przedstawiciel kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*- kierownik Katedry Wymiany Międzynarodowej. Ponadto na kierunku funkcjonuje Rada Konsultacyjna. Na czele Rady Konsultacyjnej dla kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* stoi Przewodniczący Rady (rotacyjnie funkcję tę pełnią przez rok kierownicy katedr

opiekujących się kierunkiem, tj., Katedry Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych oraz Katedry Wymiany Międzynarodowej), członkowie –to przedstawiciele dwóch katedr opiekujących się kierunkiem. Dla wszystkich organów Uczelni oraz Wydziału zajmujących się zarządzaniem jakością kształcenia określono kompetencje i zadania. Do kompetencji Rady Konsultacyjnej należy: wnioskowanie o powołanie nowych kierunków i specjalności, opiniowanie programów na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* na wszystkich poziomach nauczania (studia pierwszego i drugiego stopnia, studia III stopnia, oraz studia podyplomowe) z punktu widzenia ich zgodności z kierunkowymi efektami kształcenia oraz ocena jakości kształcenia jak również sposobów weryfikacji zakładanych efektów kształcenia. Posiedzenia Rady odbywają się przynajmniej raz w semestrze i są protokołowane.

Podstawowym instrumentem zarządzania jakością na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* jest Wewnętrzny System Jakości Kształcenia na Wydziale, który obejmuje następujące obszary działań:

1. zatwierdzanie, monitorowanie i okresowy przegląd planów studiów i programów kształcenia i związanych z nimi efektów kształcenia,
2. doskonalenie organizacji procesu dydaktycznego oraz opracowanie procedur zapewnienia jakości kształcenia,
3. dbanie o wysokie kwalifikacje kadry dydaktycznej,
4. włączenie w proces zapewnienia jakości kształcenia studentów oraz pracodawców, poprzez zbieranie opinii studentów i absolwentów na temat realizacji procesu dydaktycznego, oraz opinii pracodawców o poziomie wykształcenia zatrudnianych absolwentów,
5. wspieranie rozwoju aktywności kół naukowych i dbałość o uczestnictwo studentów w realizacji projektów badawczych,
6. zapewnienie zasobów niezbędnych do prowadzenia działalności naukowej i dydaktycznej,
7. dbałość o sprawy studenckie, rozwijanie samorządności studenckiej,
8. gromadzenie, analizowanie oraz regularne publikowanie aktualnych informacji dotyczących jakości oferowanych usług edukacyjnych.

W celu wspomagania oceny poszczególnych obszarów jakości kształcenia zostały opracowane i wdrożone odpowiednie procedury. Są to :Procedura hospitacji zajęć, Procedura doskonalenia programów kształcenia oraz Procedura weryfikacji efektów kształcenia.

Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia na Wydziale Ekonomiczno-socjologicznym funkcjonuje i uwzględnia w zarządzaniu jakością na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*:

a) Weryfikację efektów kształcenia

Weryfikacja efektów kształcenia przeprowadzana jest na poziomie kierunku, przedmiotów, praktyki zawodowej oraz procesu dyplomowania, jak również na poziomie indywidualnych osiągnięć studenta.. Na poziomie kierunku następuje ocena zgodności zakładanych efektów kształcenia z efektami obszarowymi, a następnie weryfikacja efektów kierunkowych poprzez efekty przedmiotowe. Efekty kierunkowe oceniane są pod kątem zgodności z zasadami Krajowych Ram Kwalifikacji. Prace w tym zakresie prowadzone były przez specjalnie powołany zespół w momencie wprowadzenia KRK i są kontynuowane w kolejnych cyklach kształcenia. **Sformułowanie właściwych efektów kształcenia i dostosowanie do nich programów nauczania** było przedmiotem wielu dyskusji i wnikliwych analiz na posiedzeniach Rady Konsultacyjnej w r.a. 2012/2013, jak i r.a. 2013/2014 co dokumentują protokoły z posiedzeń Rady). Rezultatem prac są opracowane efekty kierunkowe dla kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, które przyjął Senat Uniwersytetu. Weryfikacja obejmowała zgodność efektów kierunkowych z efektami obszarowymi określonymi w zakresie nauk społecznych dla profilu ogólnoakademickiego oraz spójność efektów przedmiotowych i kierunkowych. Weryfikacja spójności efektów kierunkowych i przedmiotowych następuje poprzez analizę i ocenę matrycy efektów, która identyfikuje wszelkie słabości w tym zakresie. Szczegółowe efekty kształcenia dla poszczególnych przedmiotów

przypisane są do odpowiednich efektów kierunkowych dla kierunku zawartych w matrycy efektów kształcenia, co pozwala na skuteczną weryfikację spójności systemu efektów.

Weryfikacja efektów przedmiotowych uwzględnia zasady ogólne określone w Regulaminie Studiów w części IV –*Zaliczenie semestru roku studiów* i respektuje autonomię wykładowców Uniwersytetu. Weryfikacja osiągnięć indywidualnych studentów kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* uwzględnia wszystkie trzy aspekty kształcenia: wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne. Ważnym elementem działań w zakresie weryfikacji efektów kształcenia jest **zachęcanie nauczycieli akademickich do wykorzystania różnych sposobów oceny**, adekwatnych do różnych kategorii zakładanych efektów kształcenia. Zaleca się, w miarę możliwości, dostosowanie sposobów oceny do indywidualnych predyspozycji studenta, w taki sposób, aby możliwe było sprawdzenie stopnia osiągnięcia zakładanych efektów nawet w przypadku braku możliwości zrealizowania zaplanowanej dla danego efektu formy weryfikacji, jak i uwzględnienie sposobów weryfikacji efektów dla studentów studiujących w trybie indywidualnym.

Kluczowe znaczenie dla zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku ma **podejmowanie przedsięwzięć służących zapewnieniu spójności działań mających na celu ocenę studenta**, realizowanych przez różnych nauczycieli akademickich. Nacisk położono na współpracę koordynatora przedmiotu ze wszystkimi prowadzącymi zajęcia. Problem ten był dyskutowany podczas spotkania Zespołu Oceniającego z Komisją ds. Jakości Kształcenia. Wyjaśniono, iż istotą koordynacji jest dbałość o tożsamość efektów kształcenia w ramach danego przedmiotu, nawet w przypadku stosowania różnych form dydaktycznych i różnych metod weryfikacji (np. ćwiczenia pod opieką różnych osób prowadzących). Określenie efektów przedmiotowych i dobór właściwych sposobów weryfikacji w zakresie trzech kategorii efektów: wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne jest konsultowany na zebraniach dydaktycznych, które odbywają się przynajmniej raz w miesiącu z udziałem pracowników obu Katedr opiekujących się kierunkiem. Na posiedzeniach Rady Konsultacyjnej dla, a następnie na wspólnych zebraniach dydaktycznych pracowników obu Katedr prowadzących zajęcia na kierunku, omawiane są wyniki monitoringu efektów kształcenia i ustalane wspólne zalecenia odnośnie do zalecanych zasad weryfikacji efektów kształcenia. Stałemu doskonaleniu podlegają także stosowane kryteria i procedury oceny studentów, z naciskiem na wykorzystanie możliwie szerokiej gamy metod weryfikacji, w tym promowanie „nowoczesnych” metod weryfikacji efektów kształcenia typu: studia przypadku i otwarte problemy, *portfolia*, dzienniki refleksyjne, debaty studenckie, analiza materiałów wizualnych, siatka „za” i „przeciw”. Jest to wynikiem prowadzenia stałego monitoringu zajęć dydaktycznych prowadzonych na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* i ilustrowania wyników tego monitoringu na podstawie specjalnie przygotowanej tabeli. Zespół Oceniający otrzymał podczas wizytacji do wglądu dokumentację z tych działań. Weryfikowane są wspomnianymi sposobami wprowadzone metody dydaktyczne jak: kształcenie na bazie problemu (*Problem Based Learning*– PBL), kształcenie na bazie projektu (*Project Organised Problem Based Learning*– POPBL), tworzenie projektów grupowych (*Team Projects*– TP). Przywiązuje się dużą wagę do odejścia od zasad egzaminowania studentów np. poprzez testy prawda–fałsz na rzecz przejścia do form wymagających wykazania się umiejętnościami, kompetencjami kognitywnymi – pytania problemowe, zadania, analizy, co potwierdził przegląd, podczas wizytacji przez zespół oceniający, wybranych prac egzaminacyjnych i zaliczeniowych. W paście **sposobów weryfikacji zakładanych efektów kształcenia** na ocenianym kierunku najczęściej stosowanymi są: egzaminy pisemne i ustne, prace kontrolne, projekty badawcze, opracowania określonych tematów i ich prezentacje, testy wielokrotnego wyboru, prezentacje, kolokwia, referaty, *casestudy*. Formy weryfikacji efektów kształcenia zawsze, poza pytaniami zamkniętymi, zawierają także pytania opisowe i zadania problemowe. Dodatkowo dydaktycy najczęściej stosują asymetryczne sposoby punktacji, wyżej oceniając prawidłowe odpowiedzi na pytania opisowe i problemowe, niż zamknięte. Nie akceptuje się natomiast zaliczenia przedmiotów jedynie na podstawie obecności studenta na zajęciach (biernego uczestnictwa). **Efekty kształcenia z zakresu kompetencji**– sprawdzane są np. w przygotowywanym projekcie zaliczeniowym *casestudy*, gdy ocenie podlega

(obok wartości merytorycznej, wykorzystania treści teoretycznych, jakości komunikacji) zdolność całościowego postrzegania zachodzących relacji i dostrzegania konieczności wieloaspektowych analiz, w tym z punktu widzenia etyki. W celu zaliczenia poszczególnych przedmiotów na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* wymagane jest zaliczenie wszystkich trzech elementów, tj. wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Dla przykładu jeden z przedmiotów zaliczany jest następująco: 20% oceny ogólnej stanowi – znajomość zagadnień teoretycznych (sprawdzana testowo np. pytaniami zamkniętymi), 30% – bieżąca praca studenta (np. ocena z ćwiczeń) i 50% – projekt końcowy, część problemowa egzaminu (sprawdzenie umiejętności i kompetencji, zdolności rozwiązywania konkretnych problemów). Na spotkaniu z kadrami akademicką podkreślano, iż **na kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze stosowane są zróżnicowane metody weryfikacji osiągniętych efektów kształcenia**, w tym metody klasyczne (testy, prace zaliczeniowe) jak i metody wspomagające rozwijanie u studentów umiejętności analitycznych, krytycznych itp. W tym celu oprócz tradycyjnej oceny podsumowującej oraz cząstkowych ocen formujących wykorzystywana jest także metoda oceny ipsatywnej. Ocenianie staje się elementem procesu budowania postawy studenta wobec nowych wyzwań – poprzez wielowymiarowy system ocen w toku realizowanego procesu kształcenia. Służą temu oceny odwołujące się do postępów w nauce, zdolności zdobycia nowych/konkretnych umiejętności, możliwego modelowania postaw dzięki świadomości istnienia siatki uwarunkowań „za i przeciw”.

Przeprowadzone przez Zespół Oceniający wrywkowe oceny prac etapowych wskazały na rzetelność ocen egzaminacyjnych i zaliczeniowych oraz zgodność stawianych wymagań z sylabusami. Stopień trudności prac etapowych nie budził żadnych zastrzeżeń. Struktura ocen prac egzaminacyjnych lub zaliczeniowych zawierająca widoczny udział stopni dostatecznych i dostatecznych plus dla przedmiotów o dużym stopniu trudności wymagań egzaminacyjnych wskazuje, iż weryfikacja efektów przedmiotowych jest właściwa. Sposoby sprawdzania efektów kształcenia są ściśle powiązane z metodami i formami kształcenia. Prowadzone są analizy wyników semestralnych w układzie przedmiotowym. Zespół oceniający zapoznał się z tymi wynikami, jak i specjalnie opracowanymi metryczkami weryfikacji efektów kształcenia z poszczególnych przedmiotów. Metryczka zawiera podstawowe informacje o przedmiocie a następnie: wskazuje efekty przedmiotowe, efekty kierunkowe weryfikowane przez efekty przedmiotowe, zasady i metody oceny stosowane do weryfikacji efektów, rozkład uzyskiwanych ocen oraz wnioski odnoszące się do stopnia realizacji zakładanych efektów w świetle uzyskanych ocen. Analiza tej dokumentacji a w szczególności zawarty tam rozkład ocen zaliczeniowych wskazuje na rzetelność wymagań. Podczas spotkania z Komisją ds. Jakości Kształcenia podkreślano, że weryfikuje się i analizuje rozkład ocen uzyskanych z danego przedmiotu na ćwiczeniach a następnie na egzaminie. Duża rozbieżność prowadzi do analizy przyczyn tej rozbieżności. Na podstawie metryczek można zauważyć, że stopień realizacji efektów był zróżnicowany od zadawalającego do wysoce zadawalającego, co wynikało ze struktury uzyskiwanych ocen.

Zespół Oceniający uważa opracowywanie metryczek przedmiotów za bardzo cenną inicjatywę. Warto rozważyć wprowadzenie np. jeszcze do metryczki uwag o konieczności zmian w przedmiocie lub opowiedzeniu się za stabilnością programu i wymagań. Zmiany mogą sugerować np. zmiany treści kształcenia, albo formy zajęć w celu poprawy i doskonalenia osiągania efektów kształcenia, w przypadku dobrze zdiagnozowanych przyczyn np. relatywnie słabych ocen z przedmiotu.

Należy też zauważyć, że w zasadach weryfikacji efektów kształcenia zwraca się uwagę na zapobieganie zjawiskom patologicznym. Na przykład podana jest informacja że prezentacje wymagane na zajęciach mają być odniesione wyłącznie do własnych badań i analiz, że poprawianie wystawionej oceny jest dopuszczalne tylko wobec studentów uczęszczających na zajęcia.

Zespół Oceniający na podstawie przeglądu prac zaliczeniowych i egzaminacyjnych oraz rozmów ze studentami i kadrami uznaje że metody weryfikacji efektów kierunkowych i przedmiotowych opracowane są starannie, dogłębnie i właściwie i powinny być nieustannie doskonalone.

Efekty kształcenia uzyskiwane poprzez studencką praktykę zawodową, obowiązki studenta przebywającego na praktyce i opiekuna praktyk w instytucji, w której praktyka jest odbywana określają: Program studenckich praktyk zawodowych przygotowany indywidualnie dla każdego kierunku oraz porozumienie zawarte między Uniwersytetem Łódzkim a jednostką przyjmującą studenta na praktyki. Weryfikacji efektów kształcenia zdobytych w trakcie praktyk dokonuje kierunkowy opiekun praktyk zawodowych. Szczegółowe zasady odbywania i zaliczania praktyk zawiera Regulamin studenckich praktyk zawodowych zatwierdzony przez Radę Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego. Po odbyciu praktyk i okazaniu porozumienia, opiekun kierunkowy zawodowych praktyk studenckich zalicza studentowi odbycie praktyki zawodowej dokonując wpisu w dzienniczku praktyki systemie USOS. Istotnym weryfikatorem realizacji efektów kształcenia określonych dla praktyki jest praca licencjacka wykorzystująca te efekty.

Weryfikacja końcowych efektów kształcenia dokonuje się w procesie dyplomowania. Na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* obowiązują przyjęte na Wydziale zasady dyplomowania oraz wymogi formalne dotyczące przygotowywania prac magisterskich i dyplomowych. Mają one na celu ujednoczenie konstrukcji pracy i kryteriów ich oceny. Ujednoczane są zasady przeprowadzania i oceny z egzaminów magisterskich/licencjackich, a także arkusze recenzji tych prac. Rada Wydziału zatwierdza listę osób uprawnionych do prowadzenia seminariów magisterskich oraz licencjackich. Ustalono, iż prace magisterskie mogą promować wyłącznie samodzielni pracownicy naukowo-dydaktyczni oraz pracownicy ze stopniem naukowym doktora (minimum 5 lat po obronie pracy doktorskiej). Tematy prac magisterskich, pod kątem zgodności z kierunkiem studiów i specjalnością studenta, oraz adekwatnością kompetencji promotora zatwierdzane są przez Radę Wydziału. Zespół oceniający uważa, iż w Uczelni o statusie uniwersyteckim należy rozważyć powierzanie promowania prac magisterskich wyłącznie samodzielnym nauczycielom akademickim zaś recenzentem prac dyplomowych w przypadku gdy promotorem jest doktor również powinien być samodzielny nauczyciel akademicki.

Na egzaminie magisterskim studentom kończącym kierunek *międzynarodowe stosunki gospodarcze* zadawane są trzy pytania. Obowiązujące pytania teoretyczne dla drugiego stopnia na ocenianym kierunku odpowiadają założonym efektom kształcenia, co potwierdza analiza wybranych protokołów egzaminu magisterskiego

W celu obiektywizacji ocen za prace magisterskie przy ich ocenie wprowadzono wymogi, których spełnienie wymagane jest do uzyskania oceny bardzo dobrej:

- praca jest elementem rozwijania kompetencji związanych z wykonywaniem zadań (np. zrozumienie istoty kompleksowego postrzegania zjawisk złożonych);
- praca stanowi próbę rozwiązania problemu, odpowiedzi na pytanie problemowe;
- praca agreguje efekty kształcenia uzyskane w czasie studiów, uwidacznia umiejętności twórcze absolwenta.

W celu weryfikacji samodzielności napisanej pracy magisterskiej (przed dopuszczeniem do jej obrony) prace poddawane są „ocenie” w systemie Plagiat – obecnie ocenie tej poddawanych jest ok. 60% prac, wskaźnik ten systematycznie będzie zwiększany do uzyskania 100%.

Zespół Oceniający uważa, iż należy rozważyć wiązanie pytań na egzaminie dyplomowych pierwszego i drugiego stopnia z efektami kierunkowymi, co będzie swoistym weryfikatorem syntetycznego spojrzenia na osiągnięte przez studenta efekty kierunkowe w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Ponadto należy rozważyć poddanie weryfikacji w systemie Plagiat, w większym zakresie, również prace licencjackie.

b) Przeglądy programowe

Dla doskonalenia procesu kształcenia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*, na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia, dokonywane są okresowe (każdorazowo przed rozpoczęciem nowego roku akademickiego, a także w miarę potrzeb przed kolejnym semestrem) przeglądy planów i programów studiów pod kątem realizacji założonych efektów kształcenia i sposobów ich weryfikacji.

Oceny programów studiów są podstawą aktualizacji sylabusów, dokonywaną przez

koordynatorów poszczególnych przedmiotów. Sylabusy opracowywane są w języku polskim i angielskim, według określonego wzoru przyjętego w Uczelni. Są dostępne dla studentów na stronie USOS. Jednym z efektów przeglądów programu kształcenia i ich analizy porównawczej (w tym z innymi uczelniami) jest wprowadzenie na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* zajęć laboratoryjnych Akademia Thomson Reuters i DealingRoom. Są to zajęcia unikatowe, prowadzone jedynie przez dwie uczelnie w Polsce (Uniwersytet Łódzki Katedra MSG oraz Uniwersytet Gdański). Zajęcia te pozwalają studentom na zapoznanie się z funkcjonowaniem rynku finansowego, wyszukiwanie informacji bieżących i historycznych w obiektach *News, Global Press* i *Reuters Top News*. Istnieje możliwość uzyskania certyfikatu *Thomson Reuters EikonCertification*. Zajęcia *Akademia Thomson Reuters* i *Dealingroom* zostały pozytywnie zaopiniowane przez interesariuszy zewnętrznych (m. in. Avallon, Narodowy Bank Polski, BRE). Wizytacja tych zajęć przez Zespół Oceniający potwierdziła ich innowacyjność i zainteresowanie studentów.

Dokonywane przeglądy pozwalają na aktualizację treści kształcenia, literatury a także wprowadzania specjalności odpowiadających na oczekiwania rynku pracy. Ponadto dokonywane są przeglądy rozkładów zajęć studiów w celu wyeliminowanie długich przerw pomiędzy zajęciami tworzącymi sekwencję merytoryczną oraz ewentualnego dublowania się tematyki zajęć. Dodatkowo uwzględniając np. sugestie studentów i prowadzących zajęcia możliwe są zmiany formy lub sekwencji konkretnych przedmiotów. Wszelkie zmiany w planach, programach są opiniowane przez Wydziałową Komisję ds. Jakości Kształcenia, a następnie zatwierdzane przez Radę Wydziału. Na spotkaniu ZO z Komisją ds. Jakości Kształcenia stwierdzono, że przeglądy programowe na kierunku MSG przyniosły rewizję liczby godzin kształcenia, zmianę formy niektórych zajęć jak treści kształcenia.

c) Ocena jakości kadry akademickiej

Kadra akademicka prowadząca zajęcia na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* poddawana jest ocenie okresowej oraz ocenie studentów w procesie ankietyzacji. Ponadto ocena kadry odbywa się w drodze hospitacji wybranych zajęć. Ocena okresowa odbywa się zgodnie z regulacjami określonymi w Ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym według opracowanej jednolitej dla uczelni *Ankiety osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych pracownika*. Ostatnio przeprowadzona Ankieta obejmowała wszechstronną ocenę za lata 2008–2012. Za określone osiągnięcia przyznawane są punkty. Ocena działalności dydaktycznej obejmuje wszystkie ważne obszary aktywności nauczyciela akademickiego. W działalności dydaktycznej uwzględnia się między innymi zajęcia prowadzone w j obcych, promotorstwo prac dyplomowych, inicjatywy w zakresie doskonalenia procesu dydaktycznego, w tym autorstwo podręczników, opiekę nad Kołami Naukowymi i ocenę zajęć wystawioną przez studentów. Oceniana jest też współpraca ze środowiskiem zewnętrznym oraz staże dydaktyczne. Zespół Oceniający otrzymał do wglądu stosowną dokumentację w tym zakresie.

Na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* proces ankietyzacji trwa od momentu powołania kierunku. Od roku 2007 ankiety są a przeprowadzane wśród studentów w każdym semestrze danego roku akademickiego. Ankiety wypełniane są przez studentów drogą elektroniczną poprzez system USOS. Student ma możliwość zamieszczenia szczegółowych komentarzy m. in. odnośnie do sposobu prowadzenia zajęć, stopnia zrozumiałości treści, kultury osobistej prowadzącego zajęcia wraz z określoną punktacją. Zespół Oceniający otrzymał syntetyczną analizę wyników ankiet na ocenianym kierunku, opracowaną w roku 2014. Ankieta była skierowana tylko do studentów I roku I i II stopnia. Udział wzięło 82 studentów. Ankieta składa się z 8 pytań dotyczących: organizacji procesu dydaktycznego, sposobu przekazywania wiedzy, korzystania z dyżurów wykładowców, pracy dziekanatu, innych problemów - pytanie otwarte. Sformułowano wnioski i rekomendacje. Analiza tych rekomendacji pozwala stwierdzić, iż uwzględniono wszystkie sygnały płynące z ankiet i zalecono: informowanie w formie elektronicznej o odwoływaniu i zmianach w programie zajęć oraz konsultacji.

Cykliczne przeprowadzanie ankiet na temat oczekiwań dotyczących celów i efektów kształcenia. W roku akademickim 2012/2013 przeprowadzono po raz pierwszy ankietę oceniającą

pracę pracowników administracji. Ankieta zawierała 14 pytań dotyczących pracy dziekanatu i sekretariatu katedr, pracy biblioteki oraz infrastruktury. Wyniki wskazywały na dobrą ocenę infrastruktury, słabszą dostępności dziekanatów i pozytywną dotyczącą dróg kontaktu z dziekanatem, z zastrzeżeniami dotyczącym obsługi dziekanatów studiów pierwszego stopnia.

Na spotkaniu z Zespołem Oceniającym poinformowano, że w wyniku analizy ankiet podjęto odpowiednie działania. I tak: zweryfikowano powtórzenia treści kształcenia, przeprowadzono warsztaty i szkolenia z zakresu przekazywania wiedzy, dostosowano godziny przyjmowania studentów w dziekanacie do zjazdów studiów niestacjonarnych, dostosowano godziny konsultacji do studentów studiów stacjonarnych, wprowadzono wirtualny dziekanat jako główny system kontaktu ze studentami, wprowadzono zamieszczanie informacji o dyżurach i zmianach planu zajęć w systemie USOS oraz zwiększono udział zajęć praktycznych

Dostęp do wyników ankietyzacji mają nauczyciele akademicy i kierownicy jednostek. Proces ankietyzacji ujęty jest w system motywacyjny, bowiem jest uwzględniany przy przyznawania nagród przez Rektora UŁ oraz przez Radę Wydziału, Dyrektorów Instytutów i Kierowników Katedr. Na podstawie analizy wyników ankiet dla zajęć prowadzonych na ocenianym kierunku można stwierdzić, że zajęcia te są wysoko oceniane przez studentów. Zespół Oceniający zapoznał się podczas wizytacji z syntetycznymi wynikami ocen studentów. W szczególności doceniane elementy, wskazane przez studentów to:

- profesjonalnie prowadzone zajęcia z wykorzystaniem nowoczesnych form technologii informacyjnej;
- zajęcia dobrze zorganizowane, materiał przekazywany w sposób jasny, zrozumiały dla studentów, wyczerpujący, interesujący;
- kryteria oceny studentów przedstawiane na zajęciach w sposób przejrzysty;
- na ćwiczeniach nacisk położony na wykorzystanie wiedzy teoretycznej w praktyce, dużo przykładów dla wyjaśnienia bardzo trudnych zagadnień;
- bardzo przyjazna atmosfera na zajęciach.

Na Wydziale podejmowane są inicjatywy wsparcia pracowników podejmujących, w celu doskonalenia warsztatu dydaktycznego, nowe wyzwania dydaktyczne –przedstawiając stosowną ofertę szkoleń i kursów. Nauczyciele akademicy prowadzący zajęcia na kierunku uczestniczą w programach i seminariach doskonaląc swoje umiejętności dydaktyczne, np.:

- Szkolenie w zakresie kształcenia na odległość –rok akad. 2009/2010 (pracownik Katedry MSG);
- Szkolenie w zakresie metod edukacyjnych wspierających kreatywność (40 h) – *Kreatywny Asystent > Kreatywny Student* –rok akad. 2012/2013 (dwóch pracowników z Katedry MSG);
- Szkolenie w ramach projektu – Szkolnictwo Wyższe i Nauka/PO KL/*Wzmocnienie i rozwój potencjału dydaktycznego uczelni* (16 h) –rok akad. 2012/2013 (pracownik Katedry MSG);
- Szkolenie *LEGO-LOGOS*– kurs licencyjny *doskonalenia zawodowego nauczycieli* –rok akad. 2012/2013 (pracownik Katedry MSG);
- Warsztaty dotyczące *technik kreowania i pogłębiania kompetencji społecznych w procesie dydaktycznym* (Twórczy Uniwersytet –3. Uniwersytet Kompetencji) –rok akad. 2012/2013 (pracownik Katedry MSG);
- Warsztaty Szkoły Tutorów Akademickich – *Certyfikat Tutora Collegium Wratislaviense* –rok akad. 2012/2013 (pracownik Katedry MSG);
- Seminarium Bolońskie – „*Zmiany w kształceniu na polskich uczelniach*” –rok akad. 2013/2014 (pracownik Katedry MSG).

Warto podkreślić, że pracownicy Katedry Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Katedry Wymiany Międzynarodowej odbyli także szkolenie w zakresie przygotowywania *casestudy* prowadzone przez ekspertów z firmy Ernst&Young. W 2014 r. planowane jest szkolenie dotyczące wykorzystania bazy Eurostat w procesie dydaktycznym (na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*) – dla pracowników i studentów.

Trzeba też odnotować indywidualne inicjatywy pozyskiwania opinii studentów. Niektórzy nauczyciele przeprowadzili ankiety dla I roku studiów II stopnia w celu weryfikowania treści kształcenia oraz stopnia przygotowania studentów, którzy na I stopniu ukończyli kierunki spoza nauk ekonomicznych. Ankiety te pomogły w ustaleniu właściwego tempa przyswajania wiedzy przez studentów.

Ważnym elementem oceny i weryfikacji jakości kształcenia są **hospitacje zajęć**, dokonywane w trakcie każdego semestru. Metoda ta skierowana jest głównie do młodych pracowników oraz doktorantów prowadzących zajęcia dydaktyczne w celu doskonalenia ich umiejętności dydaktycznych, ale również pozwala na doskonalenie i unowocześnianie metod dydaktycznych, także przez doświadczonych nauczycieli. Hospitacjami objęte są wszystkie zajęcia prowadzone na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Hospitacje dokonywane są przez kierowników zakładów. Ocena hospitacji jest przedstawiona na ujednoliconych arkuszach hospitacji. Hospitujący ma obowiązek poinformować ocenianego pracownika o wynikach hospitacji i wskazać mocne i słabsze strony prowadzonych zajęć, aby na tej podstawie wspólnie opracować sposób poprawy jakości zajęć. Ogólne wyniki hospitacji, uwagi studentów, wnioski z obserwacji przedstawiane są na zebraniu dydaktycznym w formie zestawu dobrych praktyk – wewnętrznych zaleceń służących poprawie jakości procesu dydaktycznego. Rozmowa z Komisją ds. Jakości Kształcenia wskazywała, iż obserwowana jest przy powtórnej hospitacji, poprawa jakości zajęć. Zespół Oceniający zapoznał się z 17 arkuszami hospitacyjnymi, w tym uwagami wynikającymi z oceny zajęć. Uwagi były konstruktywne, np. dotyczące organizacji zajęć, w tym podziału na mniejsze grupy dyskutujące, sposobu weryfikacji stanu przygotowania studentów z zakresu zalecanej na dane zajęcia literatury, sposobu komunikacji ze studentami, zmiany struktury zajęć w większym stopniu preferujące czas na dyskusję. Zalecano: nawiązywanie przy omawianiu nowych tematów do zagadnień już przyswojonych, wprowadzenie bardziej swobodnego przekazu, pewnej prowokacji intelektualnej, kończenia pewnych partii wykładu podsumowaniami i zachęcaniem studentów do zadawania pytań, zdyscyplinowanie zajęć poprzez skupienie uwagi na własnym rozwiązaniu a nie konsultowania się między studentami. Zalecano też realizację konkretnych efektów określonych w sylabusie.

d) badanie losów absolwentów

Uczelnia prowadzi monitorowanie karier absolwentów. Przedstawiono Raport z badania dla UŁ dla rocznika 2011/2012. W badaniach wzięło udział 16 absolwentów kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Analiza wyników nie była prowadzona według kierunków studiów tylko w ujęciu syntetycznym, co w ograniczonym stopniu mogło wpływać na działania doskonalące.

Dla kierunku Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze została opracowana Księga Jakości, która dokumentuje, porządkuje i służy upowszechnieniu całego procesu doskonalenia jakości kształcenia. Upowszechnienie informacji dotyczących wyników monitorowania jakości procesu kształcenia i uzyskiwanych efektów kształcenia, oraz wprowadzanych zmian następuje między innymi poprzez stałe monitorowanie aktualności i kompletności sylabusów przedmiotowych umieszczonych w Uniwersyteckim Systemie Obsługi Studiów (USOSweb). W systemie USOSweb student może zapoznać się z opisem i oceną efektów kształcenia z uwzględnieniem wiedzy, umiejętności oraz kompetencji. Dostępna jest zatem wiedza dotycząca wstępnych wymagań koordynatora przedmiotu. Ma także możliwość zapoznania się z treściami kształcenia oraz formami i kryteriami weryfikacji wiedzy, w tym sposobem „wyliczenia” oceny końcowej w przypadku przedmiotu wieloskładnikowego (np. udział oceny z ćwiczeń i egzaminu + w ocenie końcowej przedmiotu). Cenne informacje dla studentów zawarte w sylabusach to informacje dotyczące systemu ECTS, w tym wskazujące na nakład pracy studenta, który związany jest z uzyskaniem założonych dla danego przedmiotu efektów kształcenia. W systemie USOSweb dostępne są też tematy prac magisterskich oraz licencjackich wypromowanych na kierunku, co stanowi cenną informację dla studentów o możliwych obszarach badań. Obecnie jest to ponad 1.100 tytułów prac magisterskich wypromowanych na ocenianym kierunku oraz na kierunku *stosunki międzynarodowe*.

W celu dotarcia z informacją do możliwie szerokiego grona odbiorców podejmowane są na Wydziale działania promocyjne na poziomie Katedr opiekujących się kierunkiem takie jak:

- stała aktualizacja stron www.msg.uni.lodz.pl; www.kwm.eksoc.uni.lodz.pl.
- stała aktualizacja i monitorowanie aktywności na profilach Katedr na *Facebook-u*;
- organizacja konkursu wiedzy o walucie euro dla licealistów;
- organizacja studiów podyplomowych;
- udział w festiwalach nauki Łódzkiego Towarzystwa Naukowego.

Na stronie Wydziału przedstawiona jest oferta kształcenia (w tym kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*), oferta wykładów do wyboru, specjalności, seminariów. Studenci Wydziału i doktoranci mogą zapoznać się z zasadami zaliczania poszczególnych przedmiotów i regulaminem sesji egzaminacyjnej, ofertą pomocy materialnej i socjalnej. Dowiedzieć się jak uczestniczyć w konferencjach, wydawać periodyki, w których prezentowane są ich osiągnięcia badawcze i informacje o możliwościach rozwoju zawodowego, być członkami Kół Naukowych. Istotną grupą interesariuszy zewnętrznych są także uczniowie szkół średnich, którzy mają możliwość zapoznania się z ofertą kierunku, dzięki udziałowi w konkursie wiedzy o euro organizowanym wspólnie przez Katedrę Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Narodowy Bank Polski oraz uczestniczenia w specjalnie dla nich zorganizowanych zajęciach w ramach tego konkursu.

Do systemu upowszechniania informacji o uzyskiwanych efektach kształcenia można zaliczyć również inicjatywę "**Gala Absolwentów**" (informacje i zdjęcia z tej uroczystości są zamieszczane w Internecie i prasie lokalnej). Absolwenci Wydziału, w tym ocenianego kierunku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych drugiego stopnia na tej uroczystości otrzymują dyplomy ukończenia studiów i uzyskania tytułu magistra, najlepsi "Medale za chlubne studia" i wyróżnienia, a także różnego rodzaju nagrody od przedstawicieli Rady Biznesu.. Wśród laureatów tego wyróżnienia znajdują się absolwenci kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Uzyskane wyróżnienia wpływają np. na podjęcie decyzji o studiach III stopnia..

Wewnętrzny system zapewniania jakości na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* obejmuje szereg przedsięwzięć, które przekładają się na konkretne udoskonalania. System obejmuje mechanizmy służące monitorowaniu jak i metody służące doskonaleniu – na bazie analiz, wdrażanie wniosków. Np. zalecenia wydziałowe są dyskutowane na posiedzeniach Rady Konsultacyjnej kierunku, a następnie przedstawiane na zebraniach dydaktycznych (które odbywają się minimum raz w miesiącu) wraz z konkretnymi rekomendacjami dla dydaktyków. W świetle przeprowadzonego monitoringu czynników wpływających na jakość kształcenia podjęto następujące działania doskonalące:

1. Wdrażanie kompleksowej, etapowej oceny efektów kształcenia na poziomie kierunkowym –system przeprowadzanych ocen i analiz– wnioski – sposób zmian:

- planowane pogłębienie analizy o oceny dotyczące postrzegania osiągniętych efektów przez studentów oraz wskazania ewentualnych przyczyn osiągnięcia/ lub nie danego efektu, poszerzenia zakresu przedmiotu o interesujące ich zagadnienia.

2. Wykorzystywanie wyników oceny efektów kształcenia jako podstawy rewizji programu studiów,układu przedmiotów i ich sekwencji

- zmiana formy zajęć – zgodna z zaleceniami rynku pracy, zwiększenie wykorzystania form zajęć aktywizujących, np. wzrost liczby godzin zajęć w formie konwersatoriów (z 75 do 105 godzin na studiach stacjonarnych I stopnia o charakterze ogólnym, zajęcia o charakterze aktywnym są także na specjalnościach kierunkowych); z 240 godzin do 270 na studiach stacjonarnych I stopnia, specjalność „Finanse międzynarodowe”; z 50 do 80 godzin na studiach niestacjonarnych I stopnia o charakterze ogólnym; z 30 do 135 na studiach stacjonarnych II stopnia; z 40 do 115 na studiach niestacjonarnych II stopnia) umożliwiających prace projektowe i prace w grupach, wykorzystanie różnorodności kompetencji studentów (np. szczególnie istotne w przypadku studiów II stopnia i przychodzących na te studia II osób po różnych studiach I stopnia, poprzez wskazanie różnych ról w grupie, np. na przedmiotach „Międzynarodowe sieci biznesowe” oraz „Analiza rynków międzynarodowych” na studiach II

stopnia); trzeba podkreślić, że ta istotna zmiana jakościowa nastąpiła w sytuacji zmniejszenia ogólnej liczby godzin dydaktycznych na wskazanych trybach studiów;

- zmiana sekwencji zajęć– w celu poprawy spójności merytorycznej procesu kształcenia na kierunku (np. przeniesienie na studiach stacjonarnych I stopnia przedmiotu „Rynki finansowe” z 4 semestru na 3 semestr z uwagi na fakt, że w 4 semestrze był prowadzony równoległe z przedmiotem „Finanse międzynarodowe”; przeniesienie przedmiotu „Problemy zarządzania międzynarodowego” z 3 na 4 semestr, aby nastąpił po przedmiotach „Międzynarodowe stosunki gospodarcze” i „Marketing międzynarodowy”, zmiana jego formy (z wykładu na konwersatorium),
  - zmiana tytułów/nazw przedmiotów– doprecyzowanie ich treści programowych, np. „Problemy zarządzania międzynarodowego” na „Zarządzanie międzynarodowe”, „Finanse” na „Podstawy finansów” (na I stopniu studiów stacjonarnych), „Finanse międzynarodowe przedsiębiorstw” na „Strategie finansowania międzynarodowego przedsiębiorstw” (na II stopniu studiów stacjonarnych),
  - planowane wprowadzenie kalkulatora ECTS– dostosowanie liczby punktów do nakładu pracy studenta (wskaźniki proporcji dla różnych typów zajęć w ramach poszczególnych kategorii w zależności od koniecznych nakładów – liczba godzin z nauczycielem/ czas przygotowania materiałów do bieżących zajęć/ przygotowanie do zaliczenia).
- 3. Wykorzystywanie wyników oceny (ankiet USOS i ankiet realizowanych indywidualnie przez nauczycieli) do tworzenia systemu dobrych praktyk i wskazywania koniecznych udoskonalień**
- przedstawianie na zebraniach dydaktycznych efektów badań jakości (ankiety wypełniane przez studentów w USOS) – wskazanie na dobre praktyki doceniane przez nich oraz na wymieniane uchybienia - zalecenie ich usunięcia, często wraz w konkretną rekomendacją (np. zmiany formy weryfikacji bieżącego przygotowania do zajęć z, wskazanej przez studentów jako mało efektywną i nieciekawą formę, prezentacji na formę dyskusji problemowej – przytaczanie z ankiet przykładów form zajęć preferowanych przez studentów, innych atutów dydaktyki uznawanych za pomocne im);
  - wychwytywanie słabszych stron programu kształcenia (np. analiza treści między I i II stopniem) – eliminacja powtórzeń jako odbieranych negatywnie oraz wskazanie studentom (np. po kierunkach nieekonomicznych) możliwych metod wsparcia ich w procesie „doksztalcenia”; ocena skuteczności wprowadzonych zmian poprzez obserwację wyników ankiet oraz ocen końcowych studentów, którzy na początku semestru deklarowali brak wiedzy podstawowej w danym zakresie, „pomiar” zależności frekwencja na zajęciach - ocena końcowa etc., np. przedmiot „Międzynarodowe rynki finansowe” II stopień studia stacjonarne – ankieta przeprowadzana przez koordynatora przedmiotu obejmująca wykład i ćwiczenia, na jej podstawie analizowane są treść zajęć i ich forma, oraz poziom zaspokojenia oczekiwań studentów wobec zajęć. W konsekwencji przeprowadzanej ankiety podjęta została decyzja odnośnie do przebudowy treści programu zajęć (rezygnacja z treści będących powtórzeniem z I stopnia oraz przygotowanie listy zagadnień do uzupełnienia wraz z literaturą dla studentów po kierunkach nieekonomicznych).
  - Opracowano Katalog dobrych praktyk zawierający takie praktyki jak:
    - współpraca z interesariuszami zewnętrznymi,
    - współpraca z interesariuszami wewnętrznymi,
    - współpraca międzyuczelniana –konkurs Prac dyplomowych MSG,
    - współpraca międzyuczelniana: Konsorcjum naukowo-badawcze Międzynarodowe Rynki Finansowe,
    - weryfikacja efektów kształcenia.

Opis praktyki jest komunikatywny gdyż zawiera : Cel dobrej praktyki, opis, kluczowe rezultaty realizacji dobrej praktyki, zalecenia dla jednostek zainteresowanych powtórzeniem praktyki

4. Doskonalenie metod kształcenia oraz wymiana doświadczeń związanych ze specyfiką kształcenia w zakresie MSG:

- wymiana doświadczeń dydaktycznych z innymi ośrodkami realizującymi kierunek MSG – cykliczne spotkania dydaktyczne 7 ośrodków (Uniwersytety Ekonomiczne w Poznaniu, Krakowie, Katowicach i Wrocławiu, Uniwersytet Gdański, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie oraz Uniwersytet Łódzki), które wspólnie prowadziły „unikatowy” kierunek MSG;
- porównywanie prac dyplomowych – najlepszych (wypracowywanie dobrych praktyk na poziomie kierunku MSG) w ramach *Konkursu Prac Magisterskich MSG* oraz planowana wymiana prac reprezentujących różne poziomy (porównywanie kryteriów ocen);
- kursy doskonalenia dydaktyki – metod edukacyjnych wspierających kreatywność „Kreatywny Asystent > Kreatywny Student”; technik kreowania i pogłębiania kompetencji społecznych w procesie dydaktycznym; technik wykorzystywanych przez Tutorów Akademickich; przedstawianie na zebraniach katedry zalecanych „nowych metod” dydaktycznych oraz założeń i możliwych form wykorzystania; sprawdzanie efektu udoskonalenia: badanie zależności między sposobem realizacji zajęć a osiągnięciem założonych efektów kształcenia;
- „informatyzacja” zajęć dydaktycznych – unikatowe zajęcia laboratoryjne AKADEMIA THOMSON-REUTERS, DEALING ROOM; wprowadzanie wykorzystywania programów i technik informatycznych przez studentów MSG na licznych zajęciach (poza tradycyjnymi przedmiotami jak np. ekonometria), w tym prostych metod, np. na przedmiocie „Międzynarodowe sieci biznesowe” oraz bardziej zaawansowanych opartych na specjalistycznym oprogramowaniu (całość z wykorzystaniem komputerów w toku zajęć) np. „Zarządzanie ryzykiem finansowym”, „Analiza techniczna spółek europejskich”, „Zarządzanie finansami przedsiębiorstw międzynarodowych”; wskazane zajęcia prowadzone są przez nauczycieli akademickich kierunku MSG (Katedry MSG) w pracowni komputerowej kierunku. Kierunek MSG posiada własną pracownię komputerową przeznaczoną wyłącznie do prowadzenia zajęć na kierunku MSG, w tym przede wszystkim Akademia thomson-reuters, dealingroom (sala E-106 – 12 stanowisk komputerowych). Zainstalowano w niej specjalistyczne oprogramowanie: program TREZUS do zajęć DealingRoom, program EIKON do AKADEMII THOMSON-REUTERS.
- wdrażanie dobrych praktyk zaobserwowanych podczas zagranicznych staży dydaktycznych – porównanie metod edukacyjnych np. z StockholmUniversity, University of Leeds, University of East Anglia – efekt wdrażanie koncepcji *Problem BasedLearnig, Project Organised Problem BasedLearnig, Team Projects*; cel: lepsze przygotowanie do pracy zawodowej (pracy zespołowej, rozwiązywania zadań postawionych problemowo, nie zadaniowo) – udoskonalenie w postaci zmiany zasad zaliczania niektórych przedmiotów z testów wyboru na inne metody „kreatywne”;

5. Systematyczne zbieranie opinii pracodawców – wprowadzanie udoskonalenia:

- kontakt z pracodawcami wyrażającymi zainteresowanie zatrudnieniem absolwentów kierunku MSG i oferujących im staże, praktyki zawodowe m. in.: Avallon, mBank (dawny BRE Bank), NBP – zbieranie opinii, prośba o ocenę umiejętności studentów/zatrudnianych absolwentów, w tym wskazanie słabych stron procesu kształcenia;
- implementacja zaleceń w programie studiów – wprowadzenie zajęć laboratoryjnych typu: Akademia Thomson Reuters, DealingRoom, „Analiza techniczna spółek europejskich”, „Zarządzanie ryzykiem finansowym”, „Zarządzanie finansami przedsiębiorstw międzynarodowych”; zastępowanie wykładów konwersatoriami (np. „Problemy zarządzania międzynarodowego”).
- zalecenia dla dydaktyków w ramach już realizowanych przedmiotów: wzrostu informatyzacji zajęć, budowy różnorodnych zestawień tabelarycznych, kompleksowości analiz, ujęć problemowych (np. zaliczenia w formie złożonych prac projektowych, opracowania grupowe – zwłaszcza II stopień, np. „Międzynarodowe sieci biznesowe”, „Analiza rynków

międzynarodowych”; prace projektowe na studiach I stopnia, np. „Przepływy kapitałowe w gospodarce światowej”, „Biznes plan”, „Ocena opłacalności przedsięwzięć biznesowych”).

6. Systematyczne zbieranie opinii kandydatów na studia – wprowadzanie udoskonaleń:

- dostrzeżenie słabych stron w zakresie informacji o kierunku i jego specyfice podjęcie działań doskonalących – w celu zmniejszenia „odsiewu” na I roku studiów;
- wskazywanie unikatowości programu na kierunku MSG – interdyscyplinarność wynikająca z połączenia ekonomii, finansów, zarządzania, biznesu, informatyki z naciskiem na aspekty międzynarodowe tych obszarów, tak ważne w globalnej gospodarce; w tym organizacja *Konkursu Wiedzy o EURO* dla licealistów;
- wskazanie potrzeby posiadania podstawowej wiedzy ekonomicznej przy rozpoczynaniu studiów MSG II stopnia – zaakcentowanie konieczności i wskazanie metod jej uzupełnienia; organizacja dodatkowych zajęć/spotkań „doszkalających”;
- w zakresie formy informacji o ofercie dydaktycznej – wprowadzanie udoskonaleń stron katedr opiekujących się kierunkiem (poprawa przejrzystości i kompleksowości informacji, dostosowanie do wymogów „młodego pokolenia” – np. aktywność na *Facebook-u*).

8.2).

Na podstawie przeprowadzonych spotkań z kadrą akademicką i studentami oraz członkami Komisji ds. Jakości Kształcenia można stwierdzić, iż **studenci traktowani są jako ważni interesariusze**. Prowadzone są z nimi konsultacje, przede wszystkim w ramach poszczególnych zajęć w zakresie ich oczekiwań, opinii, uwag i propozycji odnośnie do poszczególnych przedmiotów. Odbywa się to dzięki stałemu, interaktywnemu monitorowaniu zrozumienia przedstawianych treści przez studentów, a nie tylko przenoszenia kontroli efektów kształcenia wyłącznie na końcowe egzaminy i zaliczenia. Niektórzy prowadzący zajęcia stosują także system badania zainteresowań studentów, np. poprzez wskazanie przez studentów tematu/aspektu najbardziej/najmniej interesującego. Bardzo cenne są uwagi studentów, którzy odbyli praktyki zawodowe w wybranych przedsiębiorstwach lub instytucjach lub pracują w toku studiów – co pozwala na bieżące dostosowania treści zajęć do wymogów i oczekiwań rynku pracy. Studenci wykazujący zainteresowania naukowe są zachęceni do czynnego udziału w działalności koła naukowego czy publikacji na łamach czasopisma naukowego „Ekonomia międzynarodowa”. Kadra akademicka bierze bezpośredni udział w budowaniu kultury jakości kształcenia poprzez udział w gremiach współodpowiedzialnych za jakość kształcenia jak w Radzie Wydziału podejmującej odpowiednie kluczowe dla procesu dydaktycznego decyzje. Przeprowadzone rozmowy Zespołu Oceniającego z kadrą potwierdziły zaangażowanie w jakość procesu dydaktycznego, gdyż podawano konkretne przykłady wprowadzania innowacyjnych metod dydaktycznych, radzenia sobie z różnym stopniem przygotowania kandydatów na studia II stopnia, rozwijaniem zainteresowań naukowych studentów owocującymi znaczącą liczbą ich publikacji naukowych.

Na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* obserwowane są działania **rozwijania samorządności studenckiej**, zachęcanie do udziału w gremiach pozwalających studentom lepiej dbać o własne sprawy. Inicjowanie przedsięwzięć mogących uświadomić studentom, że dzięki wewnętrznej współpracy w ramach społeczności studenckiej są w stanie lepiej przygotować się do wszelkich wyzwań. Prowadzący zajęcia organizują np. spotkania studentów młodszych roczników (np. studentów pierwszego stopnia) ze studentami wyższych lat studiów w celu wymiany doświadczeń i spostrzeżeń. Przykładem może być „seminarium marketingowe” zorganizowane przez pracowników Katedry MSG w listopadzie 2013 dla studentów II roku pierwszego stopnia, na którym ich koledzy (studenci drugiego stopnia) przedstawili im ofertę tematów możliwych do realizacji prac dyplomowych/magisterskich, dzieląc się swoimi doświadczeniami.

Ponadto w roku akad. 2010/11 z inicjatywy kierownika Katedry Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze studenci byli zachęceni do stworzenia „własnego gremium oceny jakości kształcenia na kierunku” – wnioski i uwagi przekazywali kierownictwu Katedry, co stanowiło podstawę

dalszych działań. Działanie to z pewnością pozwoliło spojrzeć na prowadzone zajęcia z pozycji studenta, ale także służyło rozwijaniu odpowiednich umiejętności i postaw (obserwowanie otoczenia, umiejętność wyrażania swoich opinii popartych argumentacją, krytyczne spojrzenie na różne zjawiska). Tym samym miało także walor uniwersalny – przygotowania do funkcjonowania w różnych gremiach, przełamywania oportunistów, wyzwalać aktywności, zachęcania do działań w myśl zasad społecznej odpowiedzialności.

Przedstawiciele kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* organizują współpracę z interesariuszami zewnętrznymi. W grupie interesariuszy współpracujących są: Fundusz Inwestycyjny Avallon, BRE Bank, Narodowy Bank Polski, Ministerstwo Spraw Zagranicznych oraz firmy takie jak np. Infosys, Philips, Comarch czy DHL. Współpraca ta ma wpływ na profil programu kształcenia i uwzględnia uwagi dotyczące oczekiwanych kompetencji absolwentów. We współpracy z interesariuszami reprezentującymi: Avallon Fundusz Inwestycyjny, BRE bank, NBP, Infosys, Atlas, Ernst & Young określono profil absolwenta. ZO uważa, że w profilu tym warto obok wiedzy uszczegółowić kompetencje społeczne jak i umiejętności.

Zasięgnięcie opinii pracodawców odnośnie do istotnych pożądaných cech absolwentów na rynku pracy odbywa się także poprzez udział przedstawicieli Wydziału/Kierunku w targach pracy – monitorowanie ofert pracy dla absolwentów kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Studenci kierunku (i Wydziału) mogą uczestniczyć w organizowanych corocznie na UŁ Targach Pracy, gdzie mają możliwość bezpośrednich spotkań z pracodawcami i uzyskania informacji na temat ofert pracy. W ostatniej edycji Targów uczestniczyła liczna grupa studentów drugiego stopnia, którzy dzieląc się swoimi wrażeniami z targów podkreślali, że „posiadanie umiejętności i kompetencji związanych z rynkiem międzynarodowym” jest traktowane przez pracodawców jako istotny atut kandydata do pracy.

Efektom rozpoznania potrzeb/oczekiwań rynku wobec kandydatów do pracy było m. in. nawiązanie współpracy Katedry Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze z firmą Thomson Reuters. Dzięki temu absolwenci MSG zostali wyposażeni w unikatowe umiejętności, cenne dla pracodawców z sektora finansowego. Wizytacja zajęć z przedmiotu Międzynarodowe rynki finansowe potwierdziła przydatność tej współpracy do budowania innowacyjności zajęć. Podpisano porozumienie z bankiem BRE o prowadzeniu przez pracowników banku warsztatów z tematyki transakcji handlowych.

W celu systemowego włączenia pracodawców w proces doskonalenia programów studiów w 2009 r. na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym UŁ rozpoczęła **działalność Rada Biznesu, które podstawową misją jest** zbliżenie środowiska nauki i praktyki. Przegląd dokumentacji w zakresie spotkań Rady Biznesu pozwala zauważyć, że Członkowie Rady definiowali umiejętności i kompetencje szczególnie przydatne z punktu widzenia pracodawcy, przede wszystkim: etykę zawodową, przedsiębiorczość, kreatywność, chęć uczenia się, elastyczność, umiejętności stawiania i realizacji celów, myślenie analityczne, syntetyczne i krytyczne, przywiązanie do firmy. Cechy te zostały wskazane pracownikom realizującym zajęcia na kierunku jako elementy o priorytetowym znaczeniu, z rekomendacją ukierunkowywania metod dydaktycznych w taki sposób, aby rozwijać je w trakcie realizowania swoich przedmiotów dydaktycznych.

W ramach współpracy z Radą Biznesu i rozwoju wspólnej aktywności w roku akad. 2011/2012 rozpoczęto na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym realizację inicjatywy – **wyklady prowadzone przez praktyków gospodarczych dla studentów** Wydziału w ramach cyklu "Bliżej praktyki". Przeprowadzono pięć takich spotkań. Studenci kierunku są każdorazowo informowani o terminach i tematach tych wykładów oraz zachęceni do uczestnictwa w nich. Podjęto działania w zakresie koordynacji prac magisterskich na tematy wspólnie wypracowane przez kadrę oraz przedstawicieli Rady Biznesu. Podjęto nowe inicjatywy jak: wykorzystanie baz danych biznesowych przez studentów, organizacja i prowadzenie przez ludzi praktyki gospodarczej warsztatów dla studentów, przygotowanie case study dla kół naukowych.

Jednocześnie w ramach struktur Uniwersytetu Łódzkiego aktywnie działa **Akademickie Biuro Karier Zawodowych** realizujące następujące cele: ułatwienie studentom i

absolwentom wejście na rynek pracy, pomoc w kształtowaniu ścieżki kariery poprzez doradztwo i pośrednictwo w poszukiwaniu pracy, nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów z pracodawcami, umożliwienie pracodawcom znalezienia najlepszych kandydatów na oferowane miejsca pracy, praktyk i staży. Biuro jest swoistym łącznikiem między studentami i absolwentami a pracodawcami, dzięki czemu jest w stanie monitorować sytuację absolwentów na rynku pracy.

Studenci obecni na spotkaniu byli w małym stopniu zainteresowani procesem zapewniania jakości kształcenia na ich kierunku. Do jakości wiedzy im przekazywanej nie mają zastrzeżeń, potrafili podać przykłady nauczycieli akademickich, którzy w poprzednich semestrach uzyskali słabe oceny i w następnym semestrze oceny te były już znacznie lepsze. Natomiast pewne zastrzeżenia dotyczyły skuteczności badania opinii studentów na temat opieki dydaktycznej, naukowej i materialnej. Wyniki ankiet, zdaniem studentów, powinny uruchamiać podejmowanie działań doskonalących przez władze Uczelni.

Przedstawiciele studentów biorą udział w pracach praktycznie wszystkich organów kolegialnych Uczelni, zarówno na szczeblu Uczelni jak i Wydziału. Zarówno w Senacie Uczelni jak i w Radzie Wydziału udział studentów spełnia wymagania art. 61 § 3 oraz art. 67 § 3 ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym.

Tabela nr 1 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia.

Zakładane efekty kształcenia	Program i plan studiów	Kadra	Infrastruktura dydaktyczna/ Biblioteka	Działalność naukowa	Działalność między-narodowa	Organizacja kształcenia
wiedza	+	+	+	+	+	+
umiejętności	+	+	+	+	+	+
kompetencje społeczne	+	+	+	+	+	+

+ - pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

+/- - budzi zastrzeżenia- pozwala na częściowe osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

- - nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego: *wyróżniająca*

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

8.1) Wewnętrzny system zapewnienia jakości na kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* ma wyraźnie określoną strukturę organizacyjną, sformułowane cele i obszary działania. Na kierunku dokonywane są przeglądy programowe, prowadzona jest ocena procesu dydaktycznego, kadry akademickiej, w tym warunków studiowania i zasad oceny studentów. Prowadzona jest systematyczna weryfikacja efektów kształcenia i jej ocena. Prowadzone są działania monitorujące, analityczne i doskonalące. Działania te zapewniają diagnozowanie słabości procesu dydaktycznego a działania doskonalące zapewniają utrzymywanie jakości kształcenia na zakładanym poziomie. Oceniana jest skuteczność systemu.

8.2) W budowaniu kultury jakości kształcenia aktywnie uczestniczy Rada Konsultacyjna oraz Rada Biznesu, współpracujące z wydziałem instytucje i przedsiębiorstwa jak i kadra akademicka oraz studenci. Efektem współpracy środowiska akademickiego i interesariuszy zewnętrznych – przedstawiciele rynku pracy jest różnorodna oferta kształcenia uwzględniająca potrzeby rynku pracy.

9. Podsumowanie.

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

L.p.	Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
		Wyróżniająco (6)	W pełni (5)	Znacząco (4)	Częściowo (3)	Niedostatecznie (2)
1	Koncepcja rozwoju kierunku	X				
2	Cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji		X			
3	Program studiów		X			
4	Zasoby kadrowe		X			
5	Infrastruktura dydaktyczna		X			
6	Prowadzenie badań naukowych		X			
7	System wsparcia studentów w procesie uczenia się		X			
8	Wewnętrzny system zapewnienia jakości	X				

Perspektywy rozwoju kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze są bardzo dobre. Sprzyja temu :

1. **Bogata i zróżnicowana oferta kształcenia** dostosowywana do zmieniającego się otoczenia zewnętrznego, w tym wymagań rynku pracy; programy kształcenia podlegają ciągłej ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej w celu zapewnienia najwyższej jakości kształcenia na kierunku;
2. **Intensyfikacja związków między uczelnią, w tym kierunkiem międzynarodowe stosunki gospodarcze, a środowiskiem przyszłych pracodawców** poprzez program obowiązkowych praktyk studenckich, warsztaty prowadzone przez przedstawicieli praktyki gospodarcze
3. **Wysoko wykwalifikowana kadra naukowo-dydaktycznej**, która nieustająco podnosi swoje kwalifikacje zdobywając kolejne stopnie naukowe, prowadząc intensywne prace badawcze i biorąc udział w szkoleniach zwiększających jej kompetencje w obszarze dydaktyki;
4. **Nowoczesna infrastruktura dydaktyczna.**

W opinii Zespołu Oceniającego najważniejszym wyzwaniem dla kierunku *międzynarodowe stosunki gospodarcze* jest jego szeroko rozumiana internacjonalizacją poprzez ścieżki prowadzone w językach obcych, znaczący udział społeczności w międzynarodowych projektach dydaktycznych, internacjonalizację treści kształcenia i obsady zajęć. Wewnętrzny system zapewnienia jakości powinien być szczególnie zwrócony na weryfikację osiągnięcia internacjonalizacji kształcenia.

W ramach prac nad rozwojem kierunku Władze Wydziału powinny czynić wysiłki mające na celu doskonalenia funkcjonującego systemu ECTS, głównie pod kątem szacowania nakładu pracy własnej studenta. Większa uwaga powinna być również zwrócona na podejmowanie działań korygujących jako reakcja na wyniki badania opinii studentów na temat opieki dydaktycznej, naukowej i materialnej.